Stripschrift

NR 451 € 7,50

Kees Sparreboom

Louvre-strips

Kuifje als kunst

Redactio

Uitgeverij Strip2000 is niet meer. En wat hadden we graag geciteerd uit het persbericht van 24 april waarin werd gemeld dat de passie van overleden oprichter Peter van der Heijden node werd gemist. Dat kan best waar zijn, maar feit is dat de rechtbank de boel op 9 mei failliet heeft verklaard. Behalve de passie ontbrak dus ook de poen. Binnen en buiten de stripwereld blijven rekeningen weer eens onbetaald. Een 'nuance' die geheel ontbrak in het persbericht.

'Onbekend verhaal ontdekt van Marten Toonder. Detective uit 1937 verschijnt voor het eerst in boekvorm', ronkte zo ongeveer een persbericht van uitgeverij Personalia. Voor het 'gemak' wordt vergeten dat hetzelfde verhaal in 2012 door De Bezige Bij in een oplage van 1500 exemplaren werd verzonden als nieuwjaarsgeschenk.

'De Stripdagen was weer een groot succes!', lezen we bijna jaarlijks in nieuwsbrieven van Het Stripschap. In ledenvergaderingen blijkt daarna dat het financieel allemaal weer dramatisch is verlopen.

Hou daar mee op, mensen!

Dit nummer van Stripschrift verschijnt te laat. Dat is onze eigen schuld. Werk en andere malheur zorgden ervoor dat de tijd ontbrak om het nummer eerder uit te brengen. We zijn blij met het geduld van onze lezers en bieden onze welgemeende excuses aan. Een persbericht met de kop 'Alwéér een nieuw nummer van Stripschrift!' zullen we niet verzenden.

Inhoud

2 Actua

8 Stars & Strips Olav Beemer

10 Kees Sparreboom Jan Booister

14 Maarten en Midas Kees Sparreboom

18 Vormgeving in WOII Kees Ribbens

23 Lieve lezers... Peter Breedveld

24 Kuifje als kunst Ruben Acohen

26 Jean-Claude Carrière en Bernar Yslaire Mikaël Demets

32 De boventoon

41 Heinz service spread

Omslag

Wij vroegen Kees Sparreboom zich voor het omslag eens lekker uit te leven op zijn personages Boot en Van Dijk. Binnen de kortste keren ontvingen we zijn uitgewerkte voorstel. 'Niets meer aan doen!', riepen we in koor.

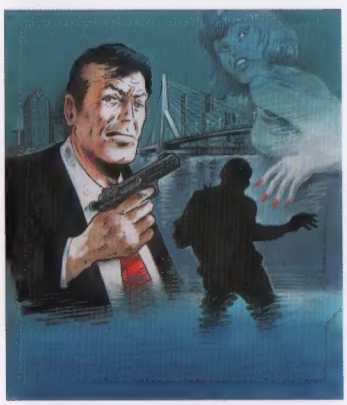

ADVERTENTIE

HET ÉCHTE WERK!

Yvan Delporte - Peter van Straaten

Llewelyn Fflint

Al 20 jaar te koop bij de betere stripwinkel en in onze webshop.

www.stripstift.nl

Alles over de liefde in beeld

Bij uitgeverij Meinema verscheen het stripboek *Liefde in beeld* met tekst en tekeningen van Margreet de Heer; haar echtgenoot Yiri T. Kohl - tekenaar van de undergroundcomic *Bijlmer Boys* - verzorgde de inkleuring. Van dezelfde makers verschenen eerder de albums *Filosofie, Religie, Wetenschappen* en *Wereldheerschappij*, alle met de extensie *in beeld*. Het zijn boeken die op een toegankelijke en kleurrijke wijze complexe en gevoelige onderwerpen voor het voetlicht brengen.

Liefde in beeld (ISBN 978-90-211-7040-4, sk, 128 pagina's, kleur, €16,99) is dus het vijfde boek in deze reeks en stelt alles wat met liefde te maken heeft op een lichtvoetige, humoristische en tegelijk informatieve manier aan de orde. Hoe vind je de ware, hoe begin je een relatie en hoe voorkom je dat die saai wordt en meer van die onderwerpen. Liefde in beeld is leuk voor iedereen die van een ander houdt of aan een relatie toe is. Het verstrekt advies, geeft tips bij daten en waarschuwt voor de diverse valkuilen op het liefdespad.

Margreet de Heer is theoloog, maar haar passie is strips tekenen. Ze publiceerde onder meer in *J/M*, *Jippo* en *Viva Mama*. Bekendheid kreeg zij vanaf 2007 met haar strips in *Trouw*, waarvoor ze filosofische en spirituele onderwerpen koos. Haar eerste boek - *Filosofie in beeld* – kwam uit deze activiteiten voort. Haar werk is ook in het buitenland verschenen. BP

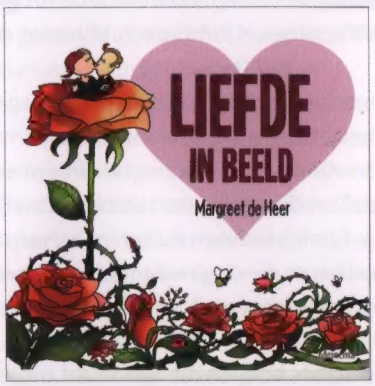

Zwaar weer voor stripmuseum in Rotterdam

Wie nog naar de tentoonstelling *Donald Duck – Het succes van een pechvogel* in Strips! Museum voor het beeldverhaal in Rotterdam wil gaan, moet maar niet te lang wachten. De kans is niet ondenkbaar dat het in september 2016 geopende museum zijn deuren alweer moet sluiten wegens geldgebrek. Het museum heeft recent zijn vast personeel ontslagen en huurt veel minder vierkante meter in het pand aan de Wijnbrugstraat. Ook zijn het restaurant en de museumwinkel samengevoegd in één ruimte en is het stripfiliaal van Gemeentebibliotheek Rotterdam vertrokken.

Maartje de Haan, voormalig directrice van boekenmuseum Meermanno, en haar echtgenoot Marc Kleijnen vonden vorig jaar een geschikte locatie aan de Rotterdamse Wijnhaven. Maar het heeft er alle schijn van dat het museum te vroeg is geopend: binnen een jaar inkrimpen is een veeg teken. Het massale bezoek blijft uit. De toegangsprijs is met €12,50 ook aan de hoge kant en de Museumjaarkaart geldt niet (kaarthouders krijgen wel 50 procent korting), al loopt er wel een aanvraag. Aan de huidige expositie over Donald Duck is ook te zien dat er te weinig mankracht is: de tentoonstelling hangt van slordigheden aan elkaar. Verder is het jammer dat de ingang naar om de hoek is verhuisd. Tot voor kort vormde de voormalige hoofdingang de

etalage van het stripmuseum, maar dit deel van het pand staat nu te huur waardoor het 'uithangbord' grotendeels is weggevallen en het maar te hopen is dat potentiële bezoekers de ingang weten te vinden.

Op de vraag hoe de nabije toekomst van het museum kan worden geborgd, wil de directie niet ingaan wegens 'te drukke werkzaamheden en onvoorziene omstandigheden'. In een recent interview met het verenigingsblad *Stripnieuws* vertelde mededirecteur Kleijnen dat aan fondsenwerving wordt gedacht. Het ware beter geweest als die fondsen tijdens de voorbereidingen waren binnengehaald. RS

Suvaal

ER IS NU EEN REEKS STRIPS MET HET LOUVRE ALS ONDERWERP.
EEN STRIP OVER EEN MUSEUM? SAAI!
MAAR DEZE IS GETEKEND DOOR MEESTERTEKENAAR YSLAIRE!
OH, TE GEK. SAAI EN SOMBER...

De stripwereld leeft, en hoe! Op deze plaats geeft stripcolumnist Erwin Suvaal hierop zijn persoonlijk commentaar.

erwin.suvaal@stripschrift.nl

Strip2000 op de fles

Op 24 april 2017 stuurde Strip2000 een eenmalige persmededeling de deur uit waarin de uitgeverij aangaf te stoppen met al zijn activiteiten. Ruim twee weken later – op 9 mei – bleek de stripuitgeverij door de rechtbank Oost-Brabant ineens failliet verklaard. Met achterlating van bijna twee ton schuld, volgens een eerste inschatting van advocaat Remco de Jong van advocatenkantoor TaylorWessing uit Eindhoven. Hij staat curator Ralf van der Pas bij.

Volgens De Jongs inschatting is er echter geen sprake van misleiding. Hij noemt het eerder een ongelukkige manier van handelen van de bestuurders. Desalniettemin zijn er toch circa dertig (gedupeerde) crediteuren – een lijst is niet vrijgegeven – die hoogstwaarschijnlijk kunnen fluiten naar hun centen. Daaronder zitten auteurs die nog recht hadden op vergoedingen, maar ook partners zoals uitgeverij Syndikaat en stripmagazine *Zone 5300*.

Zo heeft de curator de boeken die Syndikaat met Strip2000 heeft gemaakt, en waarvan de voorraad in de opslag van de failliete uitgeverij lag, niet willen teruggeven. 'Onze samenwerking lag niet zwart-op-wit vast, maar verliep informeel, in vertrouwen', vertelt Marc de Lobie, eigenaar van Syndikaat. Hij vertelt dat hij vervolgens in gesprek is gegaan met Daan Auctions, het veilinghuis dat de voorraad veilt, over het terugkopen van een aantal door Syndikaat uitgebrachte albums. 'Het is niet in ons belang als die boeken worden gedumpt.'

De Lobie wist dat er problemen waren, maar zag het faillissement niet aankomen. Hij wil echter niet in wrok omkijken. 'We hadden een goede samenwerking. Het is jammer dat het zo is afgelopen. Het enige positieve is dat we een aantal auteurs hebben kunnen overnemen.' Syndikaat gaat bij voorbeeld nieuwe strips uitbrengen van *Timo* (Alex Turk), *Beestjes* (Schwantz) en *Swamp Thing* (Floris Oudshoorn). De Lobie is niet bang het bankroete voorbeeld van Strip2000 te volgen. 'Ik ben een wat conservatievere ondernemer die minder risico neemt'.

Ook *Zone 5300* is gedupeerd, maar volgens hoofdredacteur Tonio van Vugt kost het geleden verlies 'het blad gelukkig niet de kop'. *Zone 5300* maakte samen met Strip2000 bij voorbeeld een album van *Eefje Wentelteefje* (Jeroen de Leijer) en het bijzondere *Duplex*, waarin acht grafische gedichten zijn gebundeld. Hij is wel verbaasd dat *Zone 5300* 'zijn eigen boeken moet terugkopen. Of liever gezegd, we mogen erop bieden. Verder vond ik vooral het gebrek aan communicatie met Strip2000 in de aanloop naar het faillissement, dat niet helemaal als een verrassing kwam, nogal teleurstellend. Uiteindelijk ben ik slechts een illusie armer.'

De zwaarst benadeelde is ongetwijfeld de onbekend gebleven drukkerij die voor bijna €100.000 het schip is ingegaan. Nadat oprichter Peter van der Heijden op 25 september 2015 plotseling overleed, bevroor de drukkerij de op dat moment openstaande schuld, in de hoop dat door een voortzetting van Strip2000 zijn vordering uiteindelijk wel voldaan zou worden. Maar, constateert De Jong, integendeel: zijn vordering liep helaas juist op.

Van der Heijden startte in de tweede helft van de jaren 1990 onder de naam Strip2000 met het organiseren van festivals om daarna albums uit te geven. De Eindhovenaar breidde sinds 2010 in hoog tempo zijn humorfonds uit met voornamelijk Nederlandse en Vlaamse auteurs en een aantal fotostrips. In 2015 kwam daar middels een samenwerking met de Zwitserse uitgever Paquet het avonturenfonds *Gorilla* bij. Ook was Strip2000 betrokken bij bijzondere projecten, zoals *Op missie* met de Nederlandse Veteranenstichting. Na Van der Heijdens dood werd de uitgeverij voortgezet door zijn echtgenote Carolien. In 2016 kreeg Strip2000 de P. Hans Frankfurtherprijs voor bijzondere verdiensten van Het Stripschap.

Strip2000 was voor 60 procent in handen van Carolien van der Heijden met als minderheidsaandeelhouders DLC-uitgever Rob van Bavel (15 procent), internetondernemer Merien ten Houten (15 procent) en online media consultant Erik van Iterson (10 procent). De rol van de al eerder aangetrokken Belg Kurt Morissens (ex-hoofdredacteur *Stripelmagazine*) werd uitgebreid om Carolien van der Heijden bij te staan in de dagelijkse uitgeverspraktijk.

Advocaat De Jong noemt Strip2000 een 'waarschijnlijk uit de hand gelopen hobby' op een moeilijke markt. Hij heeft vooralsnog het idee dat de tegenvallende omzetten in combinatie met de dunne marges uiteindelijk tot het faillissement hebben geleid. Winst is er door de uitgeverij nooit geboekt, al nam het verlies in de loop der jaren wel af bij een stijgende omzet tot in 2016 (ruim €335.000). Alleen, de opbrengsten vielen in 2017 tegen (eerste vijf maanden zo'n €63.000). In het eerste faillissementsverslag staat dan ook: 'Doordat gefailleerde onvoldoende omzet genereerde zijn de schulden alleen maar toegenomen. De gemiddelde kosten per album waren te hoog om winst te kunnen genereren.'

Nadat Strip2000 nog tevergeefs een poging deed om het bedrijf te verkopen – er waren drie gegadigden, maar die vonden elk de prijs te hoog – besloot Van der Heijden het faillissement aan te vragen. De curator heeft daarna nog met een aantal gegadigden gepraat, maar tot een akkoord kwam het niet.

In de bedrijfsruimte van Strip2000 in Valkenswaard ligt nog een voorraad van maar liefst 140.000 albums. Die laat de curator sinds 14 juli online veilen bij Daan Auctions, net als de inventaris. De veiling moet vóór eind augustus zijn afgerond. De Jong hoopt dat van de veilingopbrengst, na aftrek van kosten, nog wat over blijft voor de drukker en andere schuldeisers. Daarnaast hebben diverse auteurs van Strip2000 de kans gehad om tegen gereduceerd tarief hun albums te kopen. Bij een aantal distributeurs is nog een voorraad (in consignatie) van in totaal circa 40.000 exemplaren in omloop. De verkoop hiervan wordt voorlopig met marktconforme prijzen voortgezet, omdat de distributeurs kosten in rekening brengen voor het retour zenden van deze stripboeken, mocht de curator daarom vragen. RS

Ravians, Laureline's en andere dikkerds

'Potverpillepap!', zal Sherpa-uitgever Mat Schifferstein wellicht hebben uitgeroepen toen hij hoorde dat uitgeverij Dargaud in hels tempo een integrale reeks van de serie Ravian zou gaan uitbrengen, ingegeven door de filmrelease van *Valérian et la cité des mille planètes* in juli, geregisseerd door Luc Besson en met een Nederlandse inbreng van Rutger Hauer. Bij Sherpa loopt namelijk sinds 2014 al een integrale reeks van *Ravian en Laureline*. Gelukkig hebben beide uitgevers elkaar uiteindelijk wél gevonden waar het de vertaling en lettering van de verhalen betreft. Die worden gezamenlijk gebruikt. Maar het blijft gedoe voor de verzamelaars.

Bovenstaande is een mooie aanleiding om ook stil te staan bij andere integrale reeksen van helden die volgens uitgevers een nieuwe jeugd verdienen. Zo zagen we van uitgeverij Prestige een bundeling van het driedelige *Docteur Mystère* (met 20 dossierpagina's), waarvan het laatste deel nooit eerder als los album in het Nederlands verscheen. Een soortgelijk verschijnsel gaat zich voordoen bij de serie *Steven Sterk* van uitgever Lombard. Het veertiende deel – *Benoît Brisefer sur les traces du gorille blanc* – uit 2015 werd nooit in het Nederlands vertaald, maar zal wél worden opgenomen in de laatste integrale bundeling. Kortgeleden verscheen het eerste deel van die reeks met een indrukwekkend 32 pagina's (hatsjoe!) tellend dossier. Hopelijk zet men dit voort en worden in die dossiers ook de nog niet eerder in album verschenen korte verhalen opgenomen, alsmede de nogal zeldzame lange Franstalige reclamestrip *Benoît et Benco* uit 1978.

Lombard is inmiddels ook gestart met een integrale bundeling van *De Brokkenmakers* (8 pagina's dossier) en bij Dupuis verscheen de eersteling van thematisch gebundelde *Yoko Tsuno*-verhalen. Liefhebbers zien grosso modo verhalen het liefst chronologisch gebundeld, dus of Yoko en haar Vinea-smurfen de eindstreep halen mag worden betwijfeld.

Wie die eindstreep zeker niet heeft gehaald is *Nero* van Marc Sleen. Na slechts drie delen is uitgeverij Standaard al gestopt met de productie van – we moeten eerlijk zijn – foeilelijk vormgegeven integrale albums met steeds dezelfde illustratie op het voorplat. Een glazen bol hebben we niet, maar over de bundeling van Vandersteen-verhalen van *Suske en Wiske* hebben we ook al geen goed gevoel.

Uitgeverij Arboris gaat ondertussen stug door op de ingeslagen weg en heeft een volledige bundeling van *Attila* (Derib) aan haar fonds toegevoegd. De eerder aangekondigde integrale van *Tarawa* (Victor Hubinon) gaat niet door. Er liggen weer eens erven dwars.

En nog een lekkere dikkerd om mee af te sluiten: bij Dupuis verschijnt (alleen in het Frans) op 2 oktober een integrale bundeling van *Guust*. Een slordige 1000 pagina's chaos voor €69. AvO

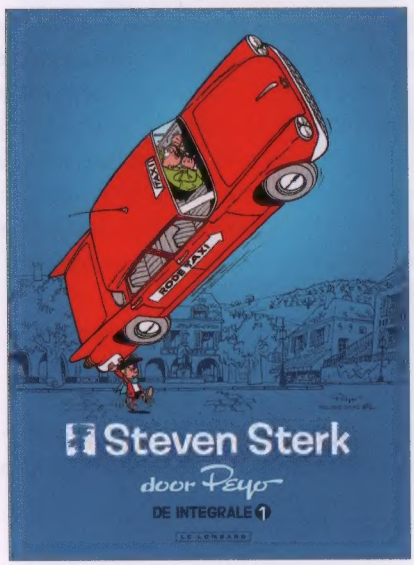

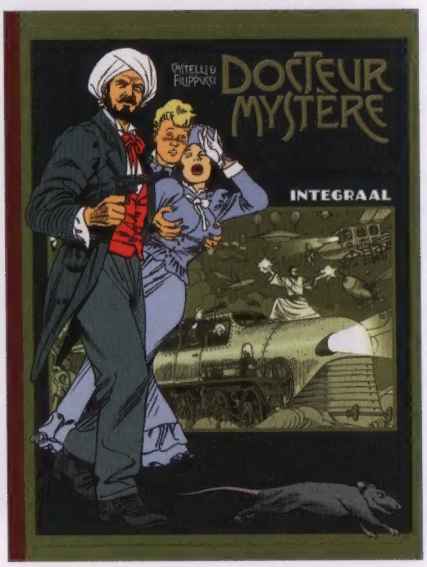

Flitsen

Bij Ballon Media verscheen het tweede en laatste deel van de integrale bundeling van *De meesters van de gerst*, het epos over de familie Steenfort en haar brouwerij door Francis Vallès en Jean van Hamme. Deze bundel bevat ook het achtste, 'gouden' album, dat los nog moeilijk vindbaar is. Dit deel is te beschouwen als een toegift met nieuwe bewerkingen van scènes uit de reeks. De eerste integrale bundel van deze serie is overigens al herdrukt. ϟ Ook in twee delen bij Ballon Media: de erotische verhalencyclus *De schakelaar* van Milo Manara. Deel twee is net uit; met een nieuwe vertaling en lettering.

ϟ Ter gelegenheid van het jubileum 'Tom Poes 75 jaar' bracht uitgeverij Panda in een beperkte oplage van 75 exemplaren het door Dick Matena hertekende en ingekleurde *Heer Bommel en de bergmensen* uit. Matena was op verzoek van Marten Toonder in 1997 begonnen om deze strip uit 1943 te hertekenen, in een poging de *Bommel*-strip nieuw leven in te blazen. De tekeningen verdwenen echter in een la om in 2017 weer op te duiken in deze fraai verzorgde uitgave tegen de prijs van €75. ϟ Bij uitgeverij Palmslag nog steeds online te koop: de verjaardagskalender *Lang zullen ze lezen* van dichter Merel Morre met illustraties van Maaike Hartjes. ϟ Het vierde deel *Tocht naar Chatham* van de humorstrip *De Ruyter* (uitgeverij Strip2000) van Herman Roozen en Pieter Hogenbirk is opgenomen in een educatief programma georganiseerd door het Rijksmuseum en het Historic Dockyard Museum. Het programma heet SnapChatham. Er is ook een Engelstalig album voor deelnemende scholen in Engeland: *Battle of Medway*. Te bestellen via Stichting Michiel de Ruyter. ϟ Bij de Belgische uitgeverij Uriel is *Renga - Gehavende stad* verschenen, een grafische roman met in de hoofdrol een jonge, zoekende vrouw die door het oude Antwerpen dwaalt. Het

Detective van Marten Toonder heruitgebracht

Bij uitgeverij Personalia verscheen tijdens Spannende Boeken Weken 2017 een, volgens het persbericht, 'ontdekte' whodunit van Marten Toonder getiteld *Tim MacNab zoekt kopij* (ISBN 978-90-79287-92-5, hk, 144 pagina's, €19,95). Uit het lovende voorwoord van Tomas Ross blijkt evenwel dat het manuscript van deze detectiveroman al eerder als nieuwjaarsgeschenk voor 2013 door De Bezige Bij is verspreid onder de oorspronkelijke titel *Tim MacNab zoekt copy*. Marten Toonder schreef dit verhaal in 1937 en Toonderkenner en schrijver Klaas Driebergen stuitte, tijdens zijn research voor het Schrijversprentenboek *Marten Toonder – Een dubbel denkraam*, in de Toondercollectie van het Letterkundig Museum op het manuscript. De roman speelt zich af op het vrachtschip Wega, dat naast lading ook passagiers vervoert. Als er hiervan twee op een gewelddadige wijze om het leven worden gebracht gaan kapitein Sixma, door reporter MacNab steeds 'cappy' en oude walrus genoemd, en de journalist op onderzoek uit. De latere strippersonages Kappie en Walrus zijn ongetwijfeld van deze bijnamen afgeleid. *Tim MacNab zoekt kopij* is een mooi uitgegeven, vlot leesbaar detectiveverhaal en komt nu voor het voetlicht van een groter publiek. BP

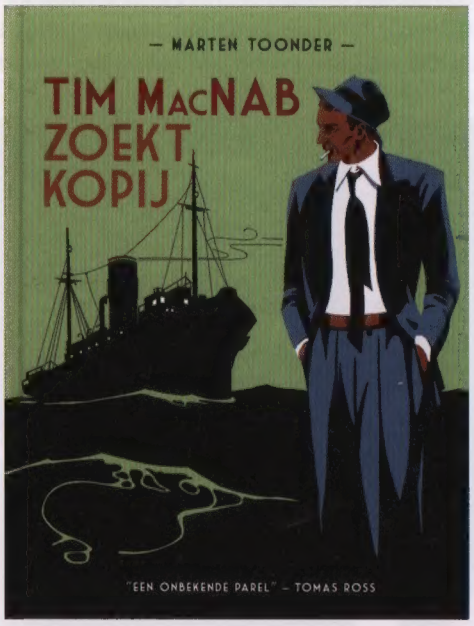

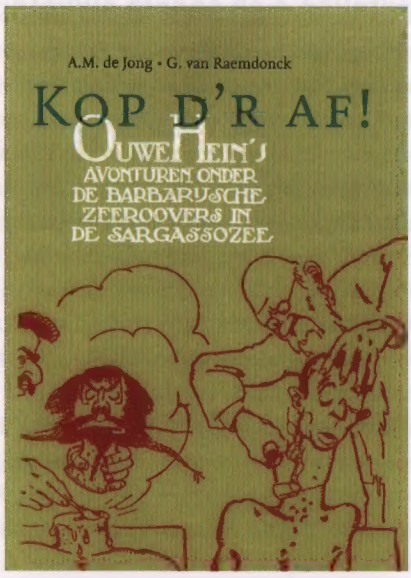

Kop d'r af!

Bij uitgever Julius de Goede verscheen *Kop d'r af! – Ouwe Hein's avonturen onder de Barbarijsche zeeroovers in de Sargassozee* (ISBN 978-90-6967-035-5, sj, 56 pagina's, €19,95).

Het boek bestaat uit twee delen; het eerste bevat een levensschets van A.M. de Jong en George van Raemdonck, de makers van de legendarische avonturenstrip *Bulletje en Boonestaak* en wordt afgesloten met een getekend verslag van de belevenissen van Ouwe Hein met een aantal zeerovers. Deze ruwe varensgezel had een ongekend talent voor het opdissen van sterke verhalen en vertelt over zijn gevecht met een piratenhoofdman waarbij hun beiderlei hoofden worden verwisseld. De strip valt met de deur in huis met plaatje 579b om na afbeelding 596b – zonder uitleg – door te schakelen naar een plaatje 234b uit een geheel andere episode, kortom twee verhalen aan elkaar gelijmd om tot het thema 'Kop d'r af' te geraken.

In het tweede deel komen de thema's onthoofden en de Barbarijse zeerovers aan bod en via deze opstap wijzen maritiem publicist Arne Zuidhoek, auteur van onder meer *Piratenencyclopedie* en C.A. Boon-Langedijk de lezer op indringende wijze op de toenemende invloed van de islam in Europa. BP

FLITSEN

tekenwerk is van kunstenaar Ludwig Lemaire, naar het model van de Japanse kettingdichtvorm renga. De teksten zijn van diverse auteurs. ϟ In Museum aan het Vrijthof in Maastricht loopt momenteel de expositie *A Passion for Taschen*. Aan de hand van de collectie van één van 's werelds grootste Taschen-verzamelaars wordt een beeld gegeven van deze vermaarde Duitse uitgeverij van kunst- en koffietafelboeken. Ook is er aandacht voor de begintijd wanneer Benedikt Taschen zijn uitgeefactiviteiten begin jaren 1980 opstart vanuit zijn stripwinkel in Keulen, een aantal Taschen-stripuitgaven en Benedikt Taschens eigen stripboeken met vampierthematiek. Meer info: zie Agenda. ϟ Enrico Marini *(De Schorpioen, De Adelaars van Rome)* maakt een *Batman*-tweeluik. Deel 1 verschijnt in november 2017; deel 2 naar verwachting in de lente van 2018. ϟ Uitgeverij Catullus is na vijftien jaar gestopt met de papieren versie van de *Fokke & Sukke schoolagenda*. Wel is er een gratis digitale versie verschijnen die te downloaden is via de Apple-store. ϟ De rechtszaak van ex-penningmeester Erwin B. van het Stripschap zou eind juni dienen in de rechtbank in Alkmaar. Omdat B. pas op het laatste moment een advocaat inschakelde, is de zittingsdatum tot nader order uitgesteld. De beschuldiging luidt dat B. van Het Stripschap €1775 en van de PvdA in Hoorn, waarvoor hij ook een tijdje de boekhouding deed, ruim €8000 euro heeft verdonkeremaand. ϟ Hans Brouwer (1917-1991) maakte voor het communistische dagblad *De Waarheid* van 1951 tot 1972 de dagelijkse kinderstrip *Fed en Vetertje in Priktolland*. Alle 6480 originele stripstroken zijn, samen met ander werk van Hans Brouwer, door de familie Brouwer geschonken aan het Nederlands Stripmuseum in Groningen. Reden genoeg om met een kleine expositie een eerbetoon te brengen aan deze stripmaker. Nog te zien tot en met 10 september 2017. ϟ Het zal de stripliefhebber niet

Laat eens een persoonlijk ex libris maken

Stripliefhebber Jan Veltkamp heeft eind 2016 zijn dochter als cadeau voor het behalen van haar artsenbul een ex libris gegeven. Hij vroeg Paul Teng om deze te maken. Veltkamp: 'Eigenlijk had hij hier helemaal geen tijd voor maar ik wist hem toch over te halen. Hij heeft een prachtige tekening gemaakt waarin veel persoonlijke zaken van mijn dochter zijn verwerkt.'

Teng werkt momenteel aan een nieuw avontuur van *Tristan*, de door Jacques Martin gecreëerde strip over een middeleeuwse architect. Het zal dan ook vast geen toeval zijn, maar ook de ex libris heeft middeleeuwse trekjes. De illustratie stelt een gevecht voor tussen een ruiter te paard die een draak bevecht (Sint Joris en de draak). Hierbij is de ruiter te paard weergegeven als arts die de ziekte, verbeeld door de draak, bestrijdt. 'Het uiterlijk van de vrouwelijke ridder en het paard komen overeen met mijn dochter en haar vroegere pony', licht Veltkamp toe. 'In de lans van de ruiter is een esculaap verwerkt. Op de achtergrond is een aantal elementen van het eiland Texel te herkennen, zoals de kerktoren van Den Burg, het strand en de duinen en een boet met schapen. Op de voorgrond zijn zeven bloemen zichtbaar van geneeskrachtige kruiden die op Texel in de natuur voorkomen. Bona Dea – goede godin – staat op het zadeldek van het paard en

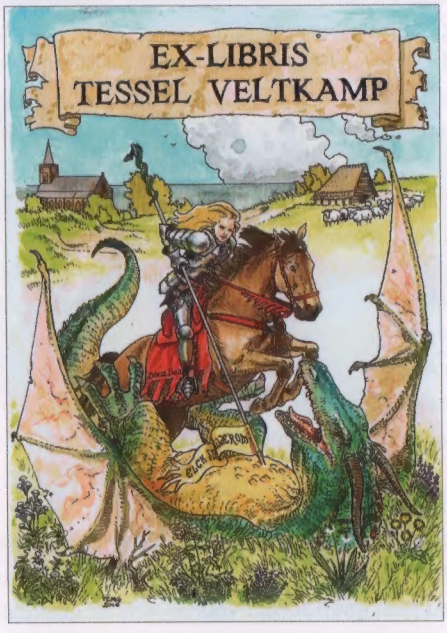

is de naam van het ouderlijk huis van mijn dochter. De tekst 'Elck syn waerom' heeft Paul verwerkt in een banier en is de lijfspreuk van Maria Tesselschade Roemers Visscher naar wie mijn dochter is vernoemd.'

Veltkamp vervolgt: 'Ik wil deze speciale ex libris hierbij delen met andere stripliefhebbers met daarbij de oproep om ook eens zoiets persoonlijks te laten maken door een striptekenaar.' Hij weet nog een ander voorbeeld: een persoonlijke ex libris die Jean-Marc van Tol, tekenaar van *Fokke & Sukke*, een tijdje terug in opdracht heeft gemaakt.

Het blijkt te gaan om ex libris-verzamelaar Norbert Klok en zijn echtgenote die hun zoon als cadeau een ex libris wilden geven. Die zoon is Pieter Klok, uitvoerend producent bij Human Factor Television Productions én stripliefhebber. In 2011 schreef en maakte Klok de achtdelige VPRO-televisieserie *Beeldverhaal*. Van Tol was gevraagd de serie te presenteren. Voor de serie reisden beiden, samen met een geluidsman en cameraman, naar verschillende landen om daar striptekenaars te ontmoeten. Nadat de ouders van Klok Van Tol later benaderden met de vraag of hij een ontwerp voor een ex libris wilde maken, tekende hij Fokke en Sukke als opnameploeg die de stripverzameling van Pieter Klok filmt. Het is volgens vader Klok het eerste persoonlijke ex libris met Fokke en Sukke en tot nu toe bij zijn weten het enige. RS

---

ontgaan zijn: met ingang van het 339e album *De planeetvreter* heeft *Suske en Wiske* een restyling ondergaan. Uitgeverij Standaard wil met 'vernieuwende verhaallijnen, eigentijdse kleding en moderne technologie' beter aansluiting krijgen met de jeugd. Dat betekent onder meer Suske met skinny jeans en Wiske met borstjes, maar ook dat de klassieke vierstrokenopzet is losgelaten en de albums voortaan wat groter zijn.
ϟ Standaard is ook begonnen met *Suske en Wiske Classics*, een reeks heruitgaven van wat nu ineens de 'klassieke verhalen' heet. De uitgeverij zet overigens na de zomer na slechts twee jaar een punt achter de Nederlandse Marvel-comics. ϟ Een zeldzame, met de hand getrokken illustratie van de Japanse stripgrootheid Tezuka Osamu (1928-1989) is te zien op de expositie *Cool Japan – Wereldwijde fascinatie in beeld* in Museum Volkenkunde in Leiden. De tentoonstelling staat stil bij iconen van de Japanse beeldcultuur, waaronder *Pokémon, Hello Kitty*, robots, samoerai, manga en anime. ϟ De eerste editie van het Internationaal Stripfestival Antwerpen (ISA) vindt in mei 2018 plaats. Het stond eerst voor afgelopen mei geprogrammeerd, maar in overleg met de Stad Antwerpen hebben organisatoren Ballon Media en uitgeverij Standaard besloten ISA een jaar uit te stellen. ϟ Het eenmalige stripmagazine *Mensen* van initiatiefnemer Stijn Schenk besteedt aandacht aan jongeren met adhd, angststoornissen en psychoses. Tien striptekenaars hebben hun persoonlijke verhalen in korte strips gevat. Die zijn ook via *www.stichtinginlijn.nl* te lezen. ϟ De 55 originele pagina's van het *Suske en Wiske*-album *De nerveuze Nerviërs* uit 1964 hebben op een veiling €100.000 opgeleverd. Volgens Catawiki bracht de eerste pagina het meest op, namelijk €3000. ϟ In het weekblad *Knack* wordt een nieuw *Nero*-verhaal voorgepubliceerd: *De zeven vloeken*, geschreven en getekend door Kim Duchateau *(Esther Verkest)*. Dit najaar verschijnt het album.

ADVERTENTIE

•STRIPS•GAMES•MANGA•
SPECIAALZAAK

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel. 040 - 2 441 882 • www.eppo.nl

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak

Geen winkel in de buurt,
door ons worden de strips verstuurd

Bestel snel op Akim.nl

* Nieuwe strips
* Antiquarisch
* Tweedehands
* Manga's
* Comics
* Curiosa
* Originelen

Tevens inkoop van
partijen en verzamelingen

AKIM.nl
Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

Stars & Strips

Olav Beemer

Intussen: DC

Waar is DC Comics de laatste tijd eigenlijk mee bezig geweest? Sinds een paar jaar volgt de uitgeverij het voorbeeld van concurrent Marvel Comics. De makers bij DC rennen van de ene herstart naar de andere crossover. Na 'The New 52' en 'Rebirth' is het deze zomer de beurt aan het volgende evenement: 'Metal'.

Het bijzondere is dat 'Metal' in feite een crossover, een herstart en een nieuwe imprint in één is. Het startschot werd al in juni en juli gegeven met *Dark Days: The Forge* en *Dark Days: The Casting*, twee specials geschreven door Scott Snyder *(Batman)* en met tekenwerk van de drie creatieve zwaargewichten Jim Lee *(Suicide Squad)*, John Romita Jr *(Superman)* en Andy Kubert *(The Dark Knight III)*. Met Snyder aan het roer ligt het voor de hand dat een hoofdrol is weggelegd voor Batman, maar ook leden van de Justice League en andere helden doen mee.

Na deze specials volgt in augustus de zesdelige miniserie *Dark Nights: Metal*, wederom geschreven door Snyder en getekend door Greg Capullo *(Batman)*. DC wil vooralsnog weinig kwijt over de inhoud van de serie en Snyder houdt het in interviews bij vage bewoordingen over donkere materie en hoe hij na alle herkenbare helden en verhalen van 'Rebirth' iets nieuws wil neerzetten. Losse nummers, voorzien van stevige kaft, kosten $4.99.

Uit 'Metal' komen later dit jaar vijf nieuwe reeksen voort. Het gaat hier om *Sideways* door Dan Didio, Justin Jordan en Kenneth Rocafort, *The Silencer* door Dan Abnett en John Romita Jr, *The Immortal Men* door James Tynion IV en Jim Lee, *Damage* door Robert Venditti en Tony Daniel en *New Challengers* door Scott Snyder en Andy Kubert. Deze series vallen onder de noemer 'Dark Matter', wat volgens uitgever Didio vooral geen 'imprint, wereld of apart universum' mag worden genoemd.

Intussen: Marvel

En waar is Marvel Comics de laatste tijd eigenlijk mee bezig geweest? Gesteund en beïnvloed door het succes van de superheldenfilms gaat geen zomer voorbij zonder grootschalig evenement.

Complicerende factor is echter dat de uitgeverij al jaren geleden de filmrechten voor zowel *X-Men* als *Fantastic Four* uit handen heeft gegeven en noodgedwongen de accenten heeft moeten verschuiven. Ooit gold hetzelfde voor Spider-Man, maar nu Marvel en Sony overeenstemming hebben bereikt en de muurkruiper is opgedoken in de film *Captain America: Civil War* lijkt het erop dat het licht weer op groen staat voor meer series, waaronder *Amazing Spider-Man: Renew Your Vows*, *Ben Reilly: Scarlet Spider* en het in juni gelanceerde *Peter Parker: The Spectacular Spider-Man* door Chip Zdarsky *(Sex Criminals)* en Adam Kubert *(Avengers vs X-Men)*.

Aan crossovers geen gebrek. Het tiendelige *Secret Empire* is nog niet afgelopen of het volgende evenement begint. Waar *Secret Empire* voortbouwt op de onthulling dat Captain America een undercoveragent is en voor Hydra werkt, bestaat *Generations* uit een verzameling van tien specials waarin klassieke en moderne varianten van bekende helden de hoofdrol spelen. In

Special *Dark Days: The Forge.*

Dark Nights: Metal door Snyder en Capullo.

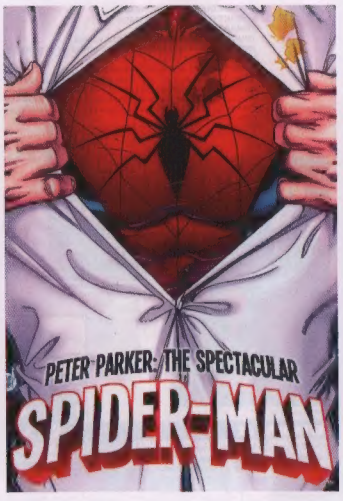

Nieuwe serie voor Spider-Man.

Generations: The Thunder.

Generations: oude Hulk en nieuwe Hulk.

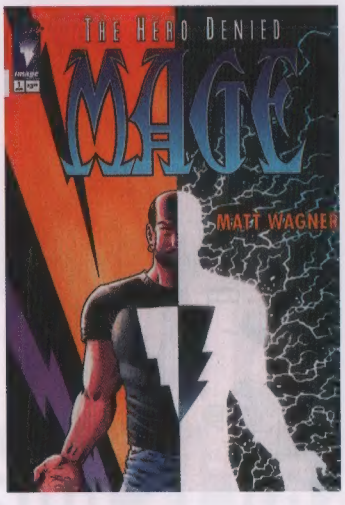

Mage voltooit trilogie.

Magnus herstart bij Dynamite.

augustus verschijnen *The Thunder* (Thor), *The Phoenix* (Phoenix), *The Strongest* (Hulk), *The Best* (Wolverine) en *The Archers* (Hawkeye), in september gevolgd door *The Iron* (Iron Man), *The Spiders* (Spider-Man), *The Marvels* (Ms. Marvel), *The Bravest* (Captain Marvel) en *The Americas* (Captain America).

Tot slot zet Marvel zo veel mogelijk titels uit die verband houden met hun eigen films en televisieseries. Bij gebrek aan filmrechten voor X-Men zijn de Inhumans naar voren geschoven, met series als *Black Bolt* en de voor augustus geplande miniserie Inhumans: *Once and Future Kings*, en als gevolg van het succes van Guardians of the Galaxy en de superheldenseries op Netflix krijgen titels als *Rocket, I Am Groot, Jessica Jones* en *Luke Cage* ruim baan.

olav.beemer@stripschrift.nl

Trilogie In augustus verschijnt bij Image Comics het langverwachte derde hoofdstuk van Matt Wagners trilogie *Mage*. In de jaren 1980 verscheen *The Hero Discovered* bij Comico, in de jaren 1990 bracht Image *The Hero Defined* uit en nu is het tijd voor het vijftiendelige *The Hero Denied* als waardig slotakkoord.

Terug Bij uitgeverij Dynamite zijn klassieke personages van Gold Key Comics terug van weggeweest. Eerder dit jaar gingen de series *The Sovereigns* en *Magnus* van start en in de maand augustus wordt de aftrap gegeven voor een nieuwe reeks *Turok*. Alle drie de series bevatten als extraatje een verhaal over Doctor Spektor.

Thuiskomen Mike Mignola is vooral bekend als de bedenker van *Hellboy*, maar hij waagt zich ook geregeld aan andere projecten. Dark Horse Comics komt in oktober met zijn nieuwe graphic novel *Mr. Higgins Comes Home*, een door Mignola geschreven en Warwick Johnson getekende hardcover over vampiers en vampierjagers.

Kees Sparreboom
'In strips kan ik alles kwijt'

Jan Booister

Of hij de strip *Storm* van Don Lawrence wilde tekenen en schilderen, was de vraag enkele jaren geleden. Natuurlijk, het voelde voor **Kees Sparreboom** (Rotterdam, 1939) als een hele eer, maar 'nee', luidde het antwoord. Te veel arbeid. 'Ik ben meer van het snelle werk.'

Boven: Kees Sparreboom. Foto: Ingrid Vilders.

Een klein bureautje, wat papier, een pennetje, potlood, links het raam voor de lichtinval, veel heeft Kees Sparreboom niet nodig om zijn strips te maken. En, oh ja, een flinke spiegel. Recht tegenover hem. Om handen goed te kunnen tekenen, en allerlei gelaatsuitdrukkingen. Dat moet hij allemaal altijd eerst even hebben gezien voor hij het vastlegt.

Brood op de plank

Kees Sparreboom, wonend in Spijkenisse, met de mededelingen 'Portretschilder' en 'Illustrator' naast zijn voordeur, tekent strips vanaf zijn zestigste. Voltijds! Dat is een late start, maar soms gaan de zaken zo in het leven.

Natuurlijk wilde hij als tiener al proberen van zijn passie zijn broodwinning te maken, want als jochie was hij al veel met potlood en papier bezig. Wat heet, op zijn vijftiende klopte hij, zonder afspraak en begeleid door zijn moeder, aan bij de Toonder Studio's. Of hij er mocht komen werken.

Nou, dat kon. Als beginnertje, natuurlijk. Maar zijn strenggelovige ouders vonden Amsterdam uiteindelijk toch te ver voor hun kind. Dat feest ging dus niet door. Dat was een grote teleurstelling. Omdat het ook een tijd was waarin kinderen

nog naar hun ouders luisterden maakte Kees gewoon de mulo af. Daarna was het werken. In zijn geval in een bijzonder vak, want hij kon aan de slag als schilder van bioscoopreclames. Ook natuurlijk onderaan de ladder beginnend. Want hij was, vroege leerling, te jong voor de academie.

Bioscoopreclames waren vroeger geen trailers met snelle beelden, zoals nu, maar heel grote borden met de titel van een nieuwe film en daarnaast portretten van filmsterren als Marilyn Monroe en James Dean. Die geschilderde reclame kwam boven de ingang van de bioscoop te hangen.

Hoe dat in zijn werk ging? Dat is te zien en te lezen in het persoonlijke stripalbum *Reclame-atelier Leo Mineur – Rotterdamse bioscoopschilders in de jaren '50*. Het boek verhaalt van zijn lessen, de humor op het werk, de minder leuke kanten van het vak, allemaal boeiend gebracht. En in zijn eigen stijl getekend. Snel en raak. En met humor.

Toen dat beroep was uitgestorven kwam er brood op de plank door portretten te schilderen en illustratiewerk. En hij maakte gebruik van zijn M.O.-akte tekenen, die hij inmiddels ook had gehaald, los van de lessen in schilderkunst die hij zelf had gehad. In zijn atelier schilderde hij vele honderden portretten en beschilderde hij een tijdje kleding, wat toen in de mode was. Onder meer voor Imca Marina en Laura, de vrouw van Lee Towers. Op een gegeven moment ging hij zelf les geven in schilderen, eerst thuis, later in een atelier. Tot hij het allemaal genoeg vond.

Tijd voor strips

Dat was dus op zijn zestigste. De tijd was aangebroken om eigen strips te maken. In zijn geval vooral met het politieduo Boot en Van Dijk. Wie die boekjes leest zal ongetwijfeld herinneringen voelen opkomen aan de stripheld Dick Bos van Alfred Mazure. Die kleine boekjes met één tekening op elke pagina, 25 cent per boekje. De strijder tegen onrecht die met zijn jiujitsu vele misdadigers velde. Als een voorloper van James Bond, want altijd onberispelijk gekleed, een heer, en niet zonder humor. 'Hier, pak aan', heette het dan in die boekjes als een boef een dreun kreeg.

In het strenggelovige gezin waarin Kees Sparreboom opgroeide, waren de *Dick Bos*-boekjes taboe. De jonge Kees zag de eerste *Dick Bos*-beeldroman op het schoolplein en was meteen verloren. Lezen moest stiekem, want het verhaal ging dat de leraar, ja, mogelijk zelfs het hoofd van de school, je op je falie gaf als je ermee werd betrapt.

Al snel ontdekte Sparreboom ook *Tom Poes* en natuurlijk Hans Kresse en zijn *Eric de Noorman*, om een andere stripheld uit die tijd te noemen. Maar *Dick Bos* stond bovenaan. 'De kracht van die lijnen, de lijnvoering! Man, geweldig!'

Linksonder: Bioscoopbordschildering (Rotterdam, jaren 1960).

Eronder: Twee illustraties uit het boekje *James Bond* voor filmfans van Rich Thomassen.

Onder: Eerste deel van de vierdelige serie *Puberaaltjes*, waarvoor in 1999 de PTT aanmoedigingsprijs werd toegekend.

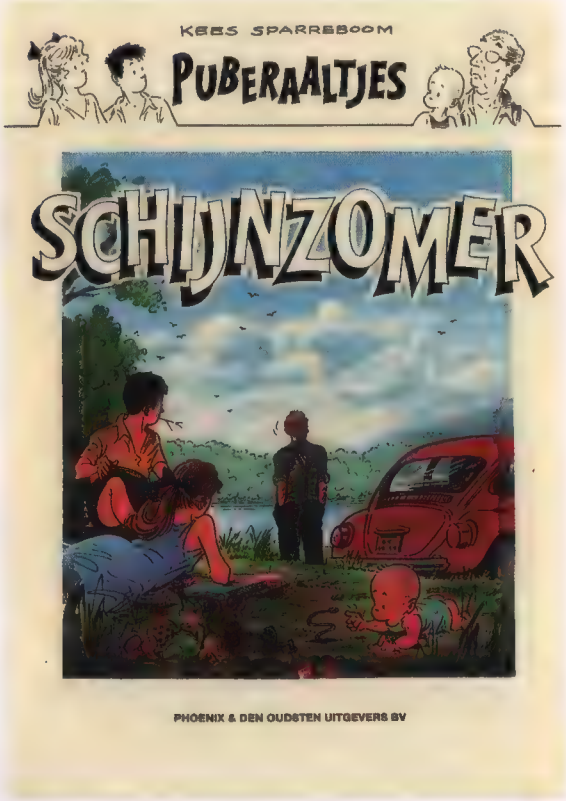

EEN AFVALLIGE, JÁ JA. OAN WEET IK WEL UIT WELKE HOEK DE WIND WAAIT.
..EN DAN LAAT U NAAR DERGELIJKE LASTERPRAAT DIRECT DE OREN HANGEN?
HET BETREFT HIER NOOIT, HEER PECHTOLD...
..ZIJN, OF HAAR VERDACHTMAKING, INCLUSIEF ALLES WAT U IN HET BOEK DOOR MEIJER WORDT AANGEHREZEN...
... GOED LUISTEREN BOOT. IK BEN NIET RANCUNEUS, MET EEN BEETJE GOEDE WIL HEB IK MIJN VIJANDEN ZELFS LIEF.
.. ER IS ER SLECHTS EEN DIE DAAR EEN UITZONDERING OP MAAKT, JA?
GEERT.
JE RÁÁDT HET.

Toen Kees Sparreboom met zijn *Boot en Van Dijk* begon, vroeg hij wel toestemming aan de weduwe van Mazure. Of hij in de geest van *Dick Bos* mocht werken. Het was geen probleem. 'Ze voelde zich zelfs vereerd', herinnert Sparreboom zich.

Ei kwijt kunnen

In de serie *Boot en Van Dijk*, over twee onverschrokken politiemannen met brains en biceps, zijn al zo'n veertig boekjes verschenen, één van de laatste met de titel *De charlatans*. En zie hoe actueel het is met bedreigde politici! Een woedende D66-leider Alexander Pechtold figureert. Op de voorpagina zien we ook Mark Rutte en Louis van Gaal.

'In strips kan ik mijn ei kwijt,' licht Sparreboom toe, 'je kunt er in stoppen wat je wilt, dat maakt het leuk. Verzonnen verhalen, maar ook persoonlijke zaken, kortom: wat je van het leven vindt. Maar ik maak ook cartoons hoor!'

Tot de meest persoonlijke albums behoort *Mama Care*, over hoe het er op de ziekenhuisafdeling aan toe gaat waar vrouwen met borstkanker worden behandeld. Maar ook *Tristesse*, het ontroerende verhaal over zijn vriendin Dana van Son, die uiteindelijk aan diezelfde borstkanker zou overlijden.

'Ik heb haar zo goed mogelijk begeleid,' vertelt Kees Sparreboom stil, 'ik was 35 jaar getrouwd geweest, en met haar had ik daarna een relatie van 20 jaar. Daar haal ik nog steeds inspiratie uit. Ja, het is autobiografisch. Het geeft troost als ik het herlees, jazeker. Wat ik al zei, je kunt je ei kwijt in strips. Ik kan op die manier momenten opnieuw beleven. Dat heeft veel waarde, ja.'

Vrij zijn

Toen hij zeventien jaar geleden al zijn tijd aan strips ging besteden kreeg hij al snel, als onderdeel van de Boekenweek, de PTT-Post-aanmoedigingsprijs. Hij was er heel blij mee. 'Jazeker, dat was een stimulans om door te gaan!'

Boven: Beeldverhaal over Dana, de veel te vroeg gestorven vriendin van Kees Sparreboom.

Linksboven: Omslag van het WOII-verhaal over de vader van Henk Boot.

Linksonder: Eén van Sparrebooms vele cartoons, kortgeleden in een bundeling verschenen.

Onder: Illustratieve bijdrage ter gelegenheid van een feestje rond collega Daan Jippes.

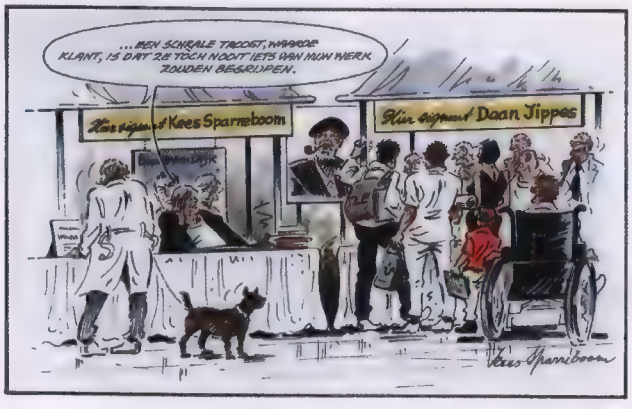

Dat leidde tot meerdere soorten strips. Over kinderen die opgroeien met een opa bij voorbeeld. En tot cartoons in het blad *De Botlek* en in het orgaan van de Vrijmetselaarsbond, om maar wat te noemen. Kees Sparreboom ging een productieve tijd tegemoet. Met onder meer *Nessun dorma*, over zijn zangkwaliteiten en de diensttijd. En *De bivakmuts* over school, opgroeien en een handtastelijke leraar.

Maar hoeveel hij ook tekende, van de strips alleen kan niet worden geleefd. Kees Sparreboom: 'Op stripfestivals zie ik bij voorbeeld knappe tekenaars, echt goed. Al zijn de verhalen soms wat minder, maar dat kan altijd beter worden. Maar je beseft dat slechts enkelen er een bestaan mee kunnen opbouwen. Als ik erg hard zou werken, zou ik er van kunnen leven. Maar ik timmer niet zo aan de weg. Dat geeft maar verplichtingen. Ik ben helemaal vrij nu en dat is best. Ik kan de hele dag tekenen en dat doe ik ook. Ik heb weinig slaap nodig.'

Zijn favoriete strips? Kresse natuurlijk, met *Eric de Noorman*. 'Op zijn minst,' zegt Sparreboom, 'dat is zo vreselijk goed. Daar ontkom je niet aan. En Mazure, uiteraard. Maar ook Paul Cuvelier. En Harold Foster met *Prins Valiant*. En Alex Raymond met *Rip Kirby*, de strip die vroeger in *Het Vrije Volk* stond.'

En van het weigeren van *Storm* geen spijt gehad? 'Nee, het is mij te gedetailleerd. Dan zit je al gauw een dag aan een plaatje. Ik ben geen detaillist. Niet omdat ik het niet kan, maar ik werk graag snel. Een boekje van *Boot en Van Dijk* maak ik bij voorbeeld in een maand.'

En die spiegel? Net als zijn Dinky Toys onontbeerlijk, om voorbeelden te hebben. 'Maar ja,' lacht Sparreboom, 'je ziet jezelf zo wel elke dag ouder worden!'

jan.booister@stripschrift.nl

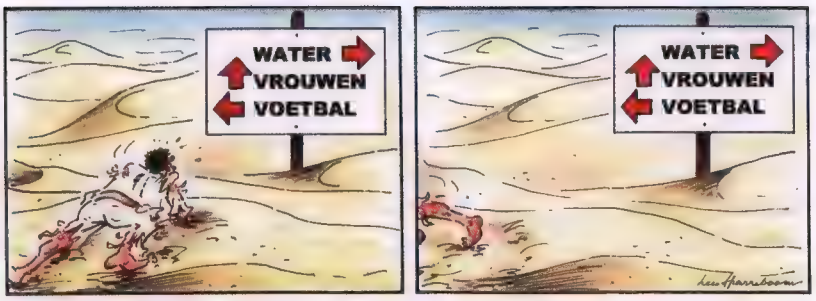

Rechtsboven: Cartoon uit de recente bundeling *Borrelpraat & zo.... – Hollanders op z'n smalst.*

MIEN & LEEN BUITENBEEN
(VERTROUWEN)
DOOR: KEES SPARREBOOM
OMA, IS ALLES WAT IN DE BIJBEL STAAT WAAR?
JA BEPPIE.
OOK DAT VAN JEZUS TOEN HIJ OP HET WATER LIEP?
ZEKER.
...HIJ HEEFT TOCH GEZEGD DAT ECHTE GELOVIGEN HET OOK KUNNEN?
JA, ZO ONGEVEER WEL.
DUS JIJ KAN HET?
..NOOIT GEPROBEERD BEPPIE...
... EN ZOLANG JE ZOIETS GEVAARLIJKS NIET GEPROBEERD HEBT... KUN JE BLIJVEN GELOVEN DAT JE HET KAN.

Goed beschouwd
(INSCHATTING)
KEES SPARREBOOM
...MENSENKENNIS? IN EEN CLUB ALS DIE VAN ONS KRIJG JE DAAR WEL KIJK OP. DIE MAN DAAR BIJ DE DEUR BEELD... IK WED DAT HIJ VRIJMETSELAAR IS.
'T IS NET LODEWIJK DE VEERTIENDE.
GA MAAR VRAGEN, JE KENT DE KNEERJES.
JA ZEG!
NEE, DÓEN.
..NOG IETS VAN UW DIENST, MAJESTEIT?
NEE HOOR.
.. O, EN MORGEN DAN MAAR WEER EENS SIMPEL MATHILDE, JA?
UITSTEKEND.
'T IS.. GEWOON EEN VROUW!
KIJK NOU, HAAR.. ZIJN PROIK IS AAN EEN TAK BLIJVEN HANGEN!
DUS TÒCH EEN MAN!
..EN BRÓEDER.. AL ZAL 'T ER EEN VAN DE GEMENGDE ZIJN.

Eronder: Aflevering van de gagstrip *Mien en Leen Buitenbeen.*

Rechts: Periodieke paginagrote strip uit het maconnieke tijdschrift *Vrijmetselarij.*

Maarten en Midas

Een jaar of wat terug – Nederland zat nog midden in de crisis – ontwikkelde Kees Sparreboom een nieuwe strip: *Maarten en Midas*, met als protagonisten de 'mijmelaars' Maarten van Rossem en Midas Dekkers. Aangezien ik om den brode regelmatig betrokken ben bij 'syndication' en ik deze nieuwe strip heel oorspronkelijk en fris vond (en vind) heb ik me – nadat ik het portretrecht met beide heren had geregeld – in de loop van de tijd veel moeite getroost om kranten en tijdschriften geïnteresseerd te krijgen. Zonder succes, helaas. Het was nu eenmaal crisis en in dat soort perioden mogen columnisten, cartoonisten en stripmakers al lang blij zijn dat ze hun plekje in de media mogen behouden. Nieuwe initiatieven worden niet snel omarmd.

Slecht nieuws voor Sparreboom, maar een gelukkie voor *Stripschrift*, want wij kunnen nu alle 15 stroken publiceren, met daarbij de aantekening dat aflevering 13 inmiddels door de auteur is verworpen.

Arco van Os

Kees Sparreboom

(Inschatting)

(Competentie)

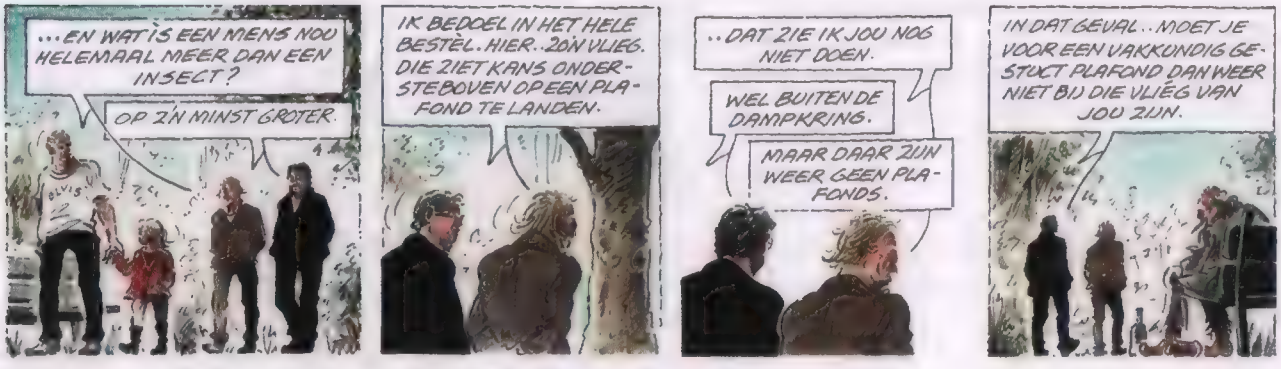
...EN WAT IS EEN MENS NOU HELEMAAL MEER DAN EEN INSECT?
OP ZIN MINST GROTER.
IK BEDOEL IN HET HELE BESTEL. HIER.. ZO'N VLIEG. DIE ZIET KANS ONDERSTEBOVEN OP EEN PLAFOND TE LANDEN.
..DAT ZIE IK JOU NOG NIET DOEN.
WEL BUITEN DE DAMPKRING.
MAAR DAAR ZIJN WEER GEEN PLAFONDS.
IN DAT GEVAL.. MOET JE VOOR EEN VAKKUNDIG GESTUCT PLAFOND DAN WEER NIET BIJ DIE VLIEG VAN JOU ZIJN.

(B.N. 'ers)

..OF IK ER MOEITE MEE HEB OP STRAAT TE WORDEN HERKEND? NEE, WANT DAN ZOU IK WEL IN EEN ANDERE OUTFIT...
HÉ!..
....EEN SCHANDAAL.. ZOALS DIE E.O. TEGENWOORDIG MET HET EVANGELIE OMSPRINGT! ZE MOESTEN JULLIE..G☆✝☆!!...
HÓ HO. U ZIET ONS VOOR ANDEREN AAN HOOR.
ZIJN JULLIE KNEVEL EN VAN DE BRINK DAN NIET?
HELAAS. HOEWEL, HELAAS.. KNEVEL ZIT TROUWENS DAAR.
HAD JIJ OOK EEN MOMENT DE INDRUK DAT HET DIE KATJA SCHUURMAN WAS?
VRIJ LANG ZELFS.

(Herzieningen)

..ALWÉÉR CHINEES STRAKS? DAN LIEVER... DÀ'S NIET VERKEERD ZEG, WAT DAAR AANKOMT!
BEETJE MÁGER.
IN DE TIJD VAN RUBENS ZOU MEN GEDACHT HEBBEN DAT ZO'N WICHT EEN ZIEKTE ONDER HAAR LEDEN HAD. EN EERLIJKHEIDSHALVE, OOK MIJN VOORKEUR GAAT....
...ACHTERAF BEZIEN...
...TOCH MEER UIT NAAR EEN BROODJE GEZOND.

(Lichamelijke oefening)

..KIJK NOU! WEER ZO'N ZWOEGER DIE LEVENSVERLENGEND BEZIG DENKT TE ZIJN.
...JA, GELEZEN, JE BOEK OVER SPORTVERDWAZING. MAAR OF JIJ DE DRIEËNTACHTIG HAALT IS DE VRAAG. JE ZIET ER NIET UIT ZEG!
HÉ, EN MET M'N BOVENKAMER IS NOG STEEDS NIKS MIS HOOR!
..STA VOLGENDE WEEK IN LINGO!
..TOCH MAAR NIET AF EN TOE EEN RONDJE LOPEN?
DAN WEL..IN VOLSLAGEN DUISTERNIS.

(Klootjesvolk)

..DE OVERGROTE MEERDERHEID? STOMPZINNIG. NA TWINTIG JAAR BENIDORM WETEN ZE HOOGUIT DAT HET NIET IN IJSLAND LIGT.
HIER..ER ZIJN ZELFS NOG VAN DIE HALVE ZOLEN DIE ÒNS NIET EENS HERKENNEN.
..MAAR WEL MET HUN BOERENVERSTAND OP DE VERKEERDE PARTIJ STEMMEN.
GENÉID.
..GEK...GAAN WIJ HIER NOU ALTIJD LINKS OF RECHTS RICHTING HUIS?
EVEN... GEEN IDEE.

(Schuldige)

..EIGENLIJK SCHANDALIG.
WAT?
DAT DE MENS ZICH ER ALS ENIG LEVEND WEZEN VAN BEWUST IS, OOIT DOOD TE GAAN.
ZAL WEL ZO ZIJN ALS JIJ DAT ZEGT. MAAR..SCHANDALIG VAN WIÉ?
VAN DE GROTE ARCHITECT... DIE NOG STEEDS DOOR HELE VOLKSSTAMMEN OM ZIJN GOEDHEID AANBEDEN WORDT.
DAAR GELOOF JIJ TOCH NIET IN?
VOOR GEEN MÉTER. MAAR IK WEET ZO GAUW GEEN ANDER.

(Portret)

NÉÉ ZEG! DAAR HEBBEN WE KEES SCHILPEROORT ZOWAAR!
DIE IS AL EEN EEUWIGHEID DOOD MAN. VAN ROSSEM IS DE NAAM.
WAT MAAKT DAT NOU UIT? HÉ, EN NU JE HIER TÒCH BENT MAG IK ZEKER WEL EEN PORTRETTEKENING MAKEN? GRATIS EN VOOR NIKS HOOR.
BEST.
ZO.. KLÁÁR.
.. WAT MAAR WEER EENS AANGEEFT DAT GEKKEN SOMS VERRASSEND UIT DE HOEK KUNNEN KOMEN. BENIEUWD TROUWENS WIE HET ZOU ZIJN GEWORDEN ALS IK DAAR WAS GAAN ZITTEN.
STAN LAUREL.

(Berekening)

HEREN... HET KONINKRIJK GODS IS NU ZEER NABIJ.
ALWÉÉR?
HÉ, EN WAAROM STA JE OP EEN PLEK WAAR TÒCH AL IEDEREEN GELOOFT WAT JE ZEGT?
OMDAT HET VRUCHTELOOS DEBATTEREN MET AL DIE ONGELOVIGE STADSMENSEN MIJ DODELIJK VERMOEIT. OVER TWINTIG JAAR BEN IK VIJFENZESTIG...
.. EN DAN WIL IK NOG WEL IÈTS AAN MIJN OUDE DAG HEBBEN.

(Compliment)

HÉ MIDAS.. HOE GROOT SCHAT JIJ DE KANS IN DAT ZO'N ZIELEHERDER ACHTERAF TOCH GELIJK BLEEK TE HEBBEN?
NUL KOMMA NUL.
MAAR STÈL NOU EENS? MET WAT VOOR SNOEZEN KOM JIJ DAN?
DAARBOVEN? LIGT ER NAAR NET AAN WÀT MIJ GEVRAAGD WORDT.
BIJVOORBEELD.. WAAROM JIJ ALTIJD ZO'N EIGENWIJS STUK VRETEN WAS.
Ó, DAN ZAL IK ANTWOORDEN DAT VRAGEN OVERBODIG ZOUDEN ZIJN GEWEEST WANNEER LUI ALS JIJ EN IK GEWOON APEN WAREN GEBLEVEN.
.. EN NOG BETER DE HÉLE MENSHEID... HOEWEL... EEN ÈNKELE ONTWIKKELING.. MIJN GOEDKEURING KON WEGDRAGEN.

(Drempel)

(Alternatief)

..WÉÉR 20'N BELEGEN B.N.'ER DIE ZICH GAAT INZETTEN VOOR DERDE WERELDKINDEREN.
OP Z'N RETOUR DUS.
DUIDELIJK. ZAL VOOR JOU OOK NIET MEEVALLEN.
WAT?
UIT DE GUNST RAKEN BIJ DE MEDIA.
O, IK KAN ALTIJD NOG GAAN ZINGEN.
DE ONVERNOEDE PAVAROTTI VAN DE LAGE LANDEN?
MEER VADER ABRAHAM. SCOORT ALS BLIKGROENTE.

(Taalgebruik)

HÉ MANNEN!.. MOMENTJE GRAAG.
EEN BUITENKANS ZEG, VOOR EEN JOURNALIST! HOE HEBBEN JULLIE OP HET GROTE NIEUWS GEREAGEERD?
WELK NIEUWS?
WAT CRUIJFF GEZEGD HEEFT OVER AJAX NATUURLIJK!
IS DAT GROOT NIEUWS?
JA, WAT VOOR NIEUWS ANDERS?
MISSCHIEN HOE..HIJ HET GEZEGD HEEFT.
..EN OOK WEL EEN BEETJE HET VERSCHIJNEN VAN MIJN LAATSTE BOEK.
MAAR DAT IS WEER MINDER TAALVERRIJKEND.

(Rem)

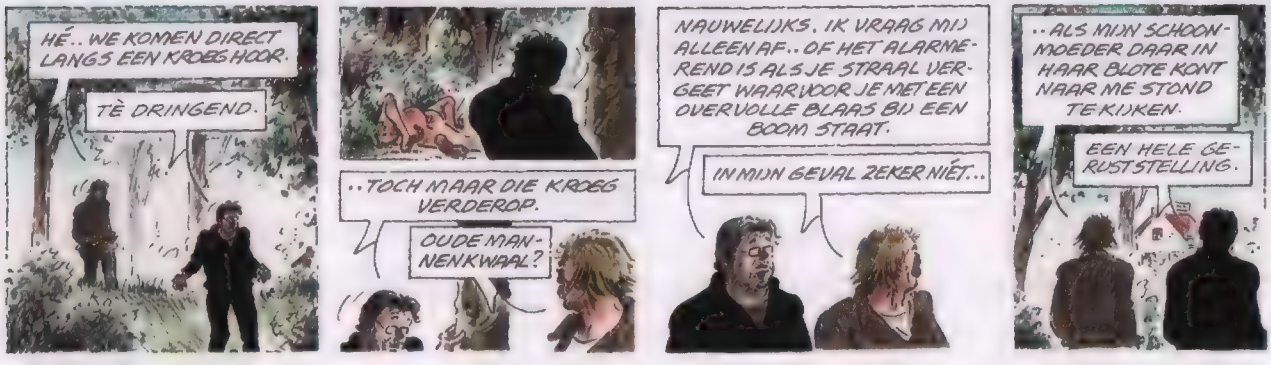
HÉ.. WE KOMEN DIRECT LANGS EEN KROEG HOOR.
TÈ DRINGEND.
..TOCH MAAR DIE KROEG VERDEROP.
OUDE MANNENKWAAL?
NAUWELIJKS. IK VRAAG MIJ ALLEEN AF.. OF HET ALARMEREND IS ALS JE STRAAL VERGEET WAARVOOR JE MET EEN OVERVOLLE BLAAS BIJ EEN BOOM STAAT.
IN MIJN GEVAL ZEKER NIÉT...
..ALS MIJN SCHOONMOEDER DAAR IN HAAR BLOTE KONT NAAR ME STOND TE KIJKEN.
EEN HELE GERUSTSTELLING.

(Beroep)

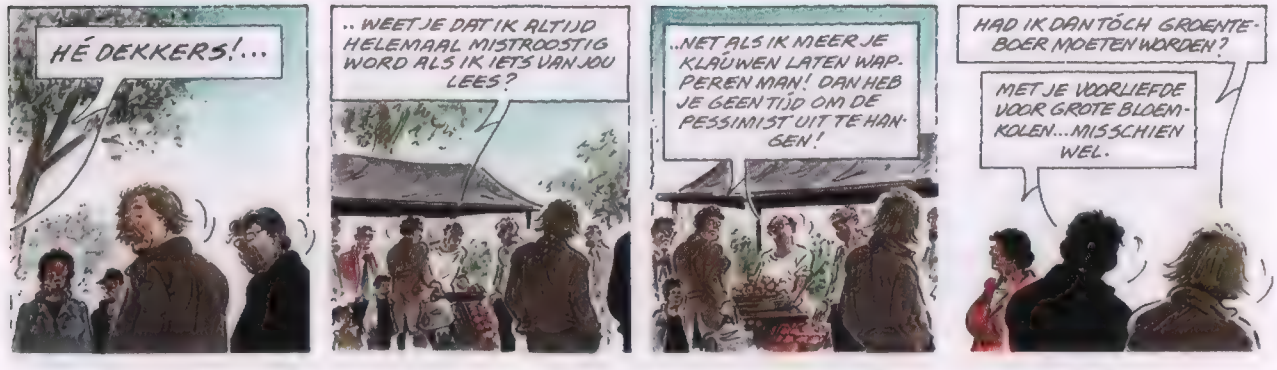
HÉ DEKKERS!...
..WEET JE DAT IK ALTIJD HELEMAAL MISTROOSTIG WORD ALS IK IETS VAN JOU LEES?
..NET ALS IK MEER JE KLAUWEN LATEN WAPPEREN MAN! DAN HEB JE GEEN TIJD OM DE PESSIMIST UIT TE HANGEN!
HAD IK DAN TÓCH GROENTEBOER MOETEN WORDEN?
MET JE VOORLIEFDE VOOR GROTE BLOEMKOLEN...MISSCHIEN WEL.

Vormgeving in de Tweede Wereldoorlog

Kees Ribbens

De visuele erfenis van de Duitse bezetting is meer dan het industriële, militaire en architectonische machtsvertoon. Dat tonen de boeken *V=Vorm – Nederlandse vormgeving 1940-1945* van kunsthistorica Yvonne Brentjens en *Goed fout – Grafische vormgeving in Nederland 1940-1945*, gecoördineerd door de Amerikaanse grafisch ontwerper en docent Alston Purvis, ondubbelzinnig aan.

Boven: Affiches op een aanplakbord in Amsterdam in 1940.

In *V=Vorm – Nederlandse vormgeving 1940-1945* toont kunsthistorica Yvonne Brentjens een fascinerend overzicht van een ruime variatie aan vormgeving die in Nederland gestalte kreeg ten tijde van de Duitse bezetting. In haar inleiding wijst zij er op dat oorlog in de geschiedenis van de vormgeving ten onrechte bovenal geassocieerd wordt met *industrial design*, zodat al snel gedacht wordt aan de massale productie van wapentuig en militaire uniformen. Dat is een misvatting. Want zoals ook het geval is in de designgeschiedenis van de vooroorlogse en naoorlogse periode, gaat het 'om ontwerpen voor een 'gelukkige' en 'mooie' samenleving'. Hoezeer een dergelijke idyllische situatie juist vanwege de militaire en politieke toestand ook – of vooralsnog – afwezig is.

Verbeelding

Het accent in dit kloeke boek ligt op de vormgeving die getolereerd of zelfs gestimuleerd werd door de bezettingsautoriteiten. In dat kader wordt onder meer ingegaan op de verbeelding van 'De

eeuwige Jood' en het V-teken, evenals op het werk met Germaanse symbolen van Pyke Koch. Maar ook een klein hoofdstuk over 'Vormgeven aan het verzet' ontbreekt niet, al wordt daarin niet gerept van spotprenten en soortgelijke illustraties. Elders in het boek wordt wel werk getoond van Leo Jordaan, hoofdillustrator bij *De Amsterdammer*, maar aan zijn getekende naoorlogse terugblikken op aspecten van het leven in bezet gebied wordt verder geen aandacht besteed.

Propaganda van twee zijden

Het boek *Goed fout – Grafische vormgeving in Nederland 1940-1945* behandelt vormgeving en propaganda van zowel de Duitse bezetter als het Nederlandse verzet. Zoals zo veel Nederlanders werden ook vormgevers geconfronteerd met keuzes en dillema's. Aan de zijde van het verzet werden tal van ondergrondse drukwerken vervaardigd, aan de zijde van de Duitse bezettingsautoriteiten en hun Nederlandse bondgenoten rond de Nationaal-Socialistische Beweging der Nederlanden was propaganda onmisbaar om de bevolking te mobiliseren of meer dwingend in een ideologisch keurslijf te duwen.

Deze prachtig uitgegeven bundel brengt bijdragen bijeen van Gerard Groeneveld, Cees de Jong, René Kok, Alston Purvis en Erik Somers over de affiches van de nationaalsocialistische machthebbers, over de boekillustratie in door de bezetter getolereerde publicaties, en – het meest uitvoerig – over het ondergrondse drukwerk van typograaf Willem Sandberg en drukker-kunstenaar Hendrik Werkman.

Het boek brengt weinig bekend werk in beeld van onder meer M.J.G. Thomassen die onder het pseudoniem Claudius zijn rabiaat antisemitische opvattingen grafisch vertolkte, iets waarvoor hij tijdens de bezetting soms ook de vorm van het stripverhaal gebruikte. Dit stripwerk ontbreekt in

Onder: Het lied van Levi. Antisemitisme in stripvorm. Het verhaal bestond al sinds eind 19e eeuw, maar werd in 1941 opnieuw gebruikt door Sytze Henstra alias Brinio.

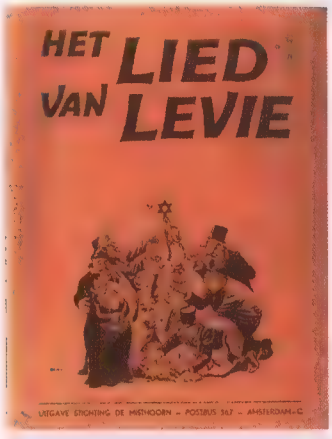

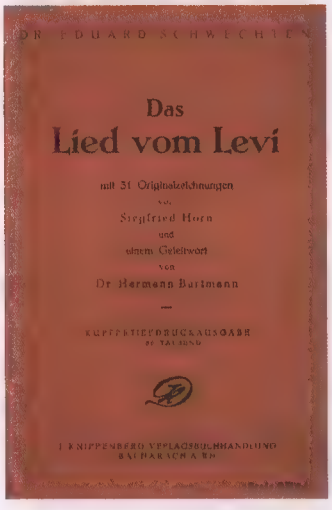

Is Zwanenberg, de varkenskoning....

Een zeer vooraanstaand lid der „Natie"
en tevens Schellevis-relatie
is Zwanenberg, de varkenskoning.
Die heeft een residentie-woning
en Levie, die graag ook wil leeren
hoe men als Jood kan meeregeeren,
besluit Groot-Mokum te verlaten
om in Den Haag met Sal te praten.

Hij woont het liefst bij rasgenooten
en dus trekt Levie naar de Poten,
waar hij, zooals hij weet, die vrinden
in het Centraal Hotel kan vinden.

Hij weet: Den Haag en Scheveningen
bieden ook amusante dingen.

Het cabaret der prominenten
verdient er Jodenroem en centen,
want Otto Walburgs emigranten
zijn „kunstenaars" voor Jodenkranten.
En voorts heeft er, als Jiddisch pratje
Erika Mann haar cabaretje,
waar, dag aan dag, de Joodsche snaken
het „Hitlerisme" staan te „kraken",
tot groot vermaak der rasgenooten
en van de Christ'lijke heloten.

Maar Levie gaat om te studeeren
en niet slechts om zich te amuseeren.

Hij gaat bij Sal visite maken,
die als een vorst in Jodenzaken.
wien boeren hun tribuut betalen,
zijn zetel heeft in de Centrale,
een instituut dat opgericht werd,
opdat de boerenzorg verlicht werd.
Maar Sally wist dat om te draaien
en joeg de boeren naar de haaien.

waar, dag aan dag, de Joodsche snaken het „Hitlerisme" staan te „kraken"....

de hier bijeengebracht selectie maar wel aanwezig is *Het lied van Levie*, geschreven door *De Misthoorn*-redacteur Arie van Oord en getekend door Sytze Henstra onder het pseudoniem Brinio. Op basis van een ouder Duits origineel worden hierin joden op grove wijze bespot en beschuldigd als ontwrichters van de samenleving.

Links naar de wereld van de strip zijn ook te vinden in de bijdrage over het ondergrondse drukwerk, waarin Marten Toonder een rijmprent van De Bezige Bij heeft geïllustreerd en in het illegale Utrechtse tijdschrift *Mosquito* dat kort voor de bevrijding verscheen en waarin op grimmige wijze zowel Duitsers als NSB'ers op de hak werden genomen. Vermeldenswaardig is ook de door Cornelis Veth verzorgde uitgave *Ondergrondsche borrelingskes* (1945) met tekeningen van Karel Leendert Links.

kees.ribbens@stripschrift.nl

V=Vorm – Nederlandse vormgeving 1940-1945
Brentjens
NAI010 uitgevers 2015
ISBN 978-94-6208-208-3
Prijs €45
415 pagina's
Kleur (hk)

Goed fout – Grafische vormgeving in Nederland 1940-1945
Purvis e.a.
Vantilt 2015
ISBN 978-94-6004-213-2
Prijs €24,95
255 pagina's
Kleur (hk)

Boven en rechts: Cornelis Veth en Karel Leendert Links maakten in 1945 *Ondergrondsche borrelingskes*.

Zijn zelfbewustzijn, - weliswaar enorm -,
Hij trok het aan, gelijk met d'uniform.
De duwpzucht moet aan één man blind vertrouwen schenken. Wat zou je van die rol van Bek-op-Pooten denken?
Om Schwärmerei maak U geen zorg:
Daarvoor staat propaganda borg...!

BEK-OP-POOTEN
Germania, door geen arts geholpen uit den nood,
Ging maar een charlatan en ging toch dood...
Het ging hun slecht, Toen zei die goede herder:
„Wij gaan op roof uit en dan zien wij verder.
„Ik zal handhaven", zoo sprak Holland's vader,
„Ik zal vernietigen", de Berchtesgader.
Gaat dat zien, een heel volk idolaat,
Godbetert, van een psychopaat.....!

ST-HELENA
Hij streefde steeds Napoleon ter zijde...
Acharm, hij lijkt veel meer op Jan van Leyden.
Een ezel stoot zich eenmaal,
Slechts aan dienzelfden steen.
Deez' Führer heeft aan Oost en West-
Nu al een blauwen schoen...
Hij weet, hij kan, hij doet ook alles beter,
Dat zegt hij zelf, maar wat vertelt de ether?
Als bullebak en bluffer zocht hij glorie.
Die nu als beunhaas voortleeft in d'historie.

Eeuwen nog men van U praat....
O, strateeg van Stalingrad!
Stedendwinger van formaat -,
Geef ons nog een Stalingrad!
Slechts Uw intuïtie baat,
Vraag het maar aan Stalingrad!
'k Hoop, dat d'uitkomst U verraadt,
Meesterhand van Stalingrad..!
Zoo waant ook elders wel 'n miskend genie,
Zichzelf een wonder in de strategie.....
Maar knap is't toch, door op een kaart te turen,
Een heel groot volk te leggen in de luren.
Zijn staatsmanswijsheid wist voor Duitschland te bedisken,
Dat't nu bedreigd wordt door drie wereldrijken..!

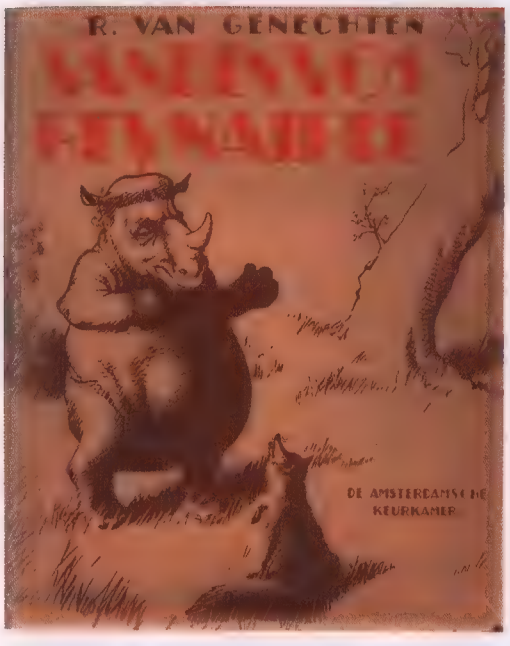

DE EEUWIGE
JOOD
OOK U MOET DEZE FILM ZIEN!
EEN DOCUMENTAIRE FILM OVER HET WERELD-JODENDOM.
NAAR EEN IDEE VAN Dr. E. TAUBERT. SAMENSTELLING: FRITZ HIPPLER
MUZIEK: FRANZ R. FRIEDL

Boven: Het dierenepos *Van den Vos Reynaerde* werd in een antisemitisch jasje gestoken door Maarten Meuldijk. Tekst is van Robert van Genechten, hoofd afdeling vormgeving van de NSB.

Geheel boven: Turken-kalender van drukker-kunstenaar Hendrik Werkman.

Rechtsboven: Pieter Kuhn, die in de decennia 1950 en 1960 furore maakte met *Kapitein Rob*, maakte in de Tweede Wereldoorlog omslagen voor boeken van onder meer nazi-uitgeverij Westland.

Rechts: Beruchte antisemitische tekening van Hans Borrebach.

Boven: Leendert Links was ook de maker van een bij De Bezige Bij in 1945 uitgebrachte serie briefkaarten.

Linksboven: Affiche van kunstenaar Pyke Koch uit 1941.

Links: De maker is Tijl (A. Frederiks) uit *Mosquito* (1945).

ADVERTENTIE

StripKlassiekers
voor de Jeugd van Toen

TOM POES

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen
Reeds 28 delen verschenen. *Nu ook met de verhalen uit Engelse publicaties, in het Nederlands vertaald.*
Voor de kleinere beurs zijn heden de delen met verhalen uit *Donald Duck* in prijs verlaagd: deel 2 t/m 21: prijs per deel € 29,50. De overige delen: prijs per deel € 60.

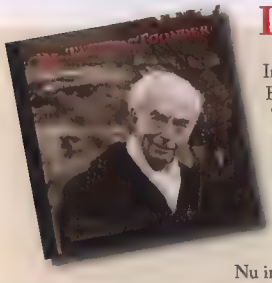

De Tao van Toonder

In De Tao van Toonder toont Frank van Hartingsveld de unieke levensvisie van Marten Toonder aan de hand van diens uitspraken. Deze geven inzicht in de thema's die Toonder altijd hebben bezig-gehouden. De oplettende lezer gaat op weg naar de bron van zijn verhalen, door de ruim 100 tekstfragmenten, twee essays en een voordracht, door zijn tekeningen en de sfeervolle foto's.
Nu in de boekhandel, inclusief DVD met unieke Toonder-opnamen van 1972–2004: € 49,50.

Panda

Integrale uitgave in 44 luxe banden
Alle 199 verhalen, die tussen 1946 en 1993 in de dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen: de delen 1 t/m 33 bundelen de ondertekst-verhalen; de delen 34 t/m 44 de verhalen met de ballonteksten. Deel 1, 34 t/m 36 zijn verschenen. Prijs per deel € 56.

Koning Hollewijn

Alle verhalen van koning Hollewijn in 19 luxe banden
Een hoogtepunt in het oeuvre van Marten Toonder!
Alle 73 verhalen die tussen 1954 en 1971 in dagbladen zijn verschenen, zullen worden opgenomen.
Reeds 2 delen verschenen. Prijs per deel € 56.

Kasteelverhalen

verbeeld door Hans G. Kresse en naverteld door Julius de Goede.

Deze kasteelverhalen en andere geschiedenissen spelen zich af in een ver verleden. Ze vormen een bonte mengeling van historische gebeurtenissen, sagen, legenden en ontdekkingsreizen.
In het weekblad *Revue* verschenen deze verhalen vanaf 1956 tot 1960 onder de titel *Van tinnen en transen, Avontuur en romantiek op en rond de Zuiderzee, Avontuur voor de boeg, Onze voorvaderen op vrijersvoeten.*
Kresse maakte bij elk verhaal een fraaie illustratie in zijn eigen kenmerkende stijl.
Prijs, incl. verzendkosten: € 49,50.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric de Noorman in 24 luxe banden.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Alle delen zijn verschenen. Prijs per deel € 60.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
Telefoon: 070 3615393, E-mail: info@uitgeverij-panda.nl

Lieve lezers...

Illustratie Frits Jonker

De rel rond de zwarte man die als een halve aap werd afgebeeld in de nieuwste *Suske en Wiske* laat eens te meer zien hoezeer de stripwereld achterloopt op de rest. En ik heb keer op keer gewaarschuwd: je kunt zwarten niet meer afbeelden met lippen als Hemaworsten. Slechtziende Aziaten met hazentanden kan ook niet meer. De tijd van *Kuifje in Afrika* is voorgoed voorbij, jongens.

Sowieso is het verstandig om rekening te houden met een divers lezerspubliek als je wilt dat de strip blijft bestaan. Het zijn niet langer pukkelige oversekste witte pubertjes die je strips lezen. Dat zijn nu allemaal dikke mannen met linnen tasjes. Waar je het van hebben moet zijn jongens en meisjes met diverse culturele achtergronden.

Sowieso verbaast het me hoe veel striptekenaars nog steeds die oude clichés blijven gebruiken die 50 jaar geleden al oubollig waren. Dat je nog steeds zwarten tekent zoals André Franquin dat in 1958 deed. Ga de straat eens op en zie hoe een zwarte er écht uitziet. Ga eens met hem naar het café.

Zelfde geldt voor vrouwen in strips. Ik ben het zo moe om altijd maar diezelfde voluptueuze vrouwen in strips tegen te komen die alleen maar bestaan om mannen te behagen. Zie je een mooi album, bij voorbeeld *Natures mortes* van Zidrou en Oriol. Prachtige platen, mooi geschilderd, mooie mise-en-scène, maar alles draait weer om zo'n bevallige clichévrouw die constant naakt is.

Ik heb niks tegen naakt, maar *bloody grow up*. Niet iedereen is zijn hele leven een zweterig rukkertje gebleven dat nog liever glas zou eten dan dat-ie een echte vrouw zou aanspreken.

Daarom heb ik een drastisch besluit genomen: strips met vrouwelijke hoofdpersonen lees ik alleen nog maar als ze door vrouwen zijn geschreven en getekend. Ik heb een paar uitzonderingen, bij voorbeeld *Love & Rockets* van Los Bros Hernandez. Niet helemaal vrij van typische mannenfantasieën, maar integer geschreven.

Op mijn lijstje van te lezen strips heb ik inmiddels een paar albums door vrouwen staan waar ik veel van verwacht. *Ideal Standard* van Aude Picault, bij voorbeeld. Erotisch getint werk, maar vanuit vrouwelijk perspectief. Sierlijk tekenwerk ook. *Heidi au printemps* van Marie Spénale is ook zo'n boek. In de zomer ga ik *My Favorite Thing is Monsters* lezen, van Emil Ferris. En ik ben de afgelopen tijd fan geworden van onder anderen Jillian Tamaki en de piepjonge Tilly Walden.

Waarom hebben we in Nederland eigenlijk geen Claire Bretécher of Pénélope Bagieu? In Engeland is een jongedame actief, een gehoofddoekte moslima van Pakistaanse afkomst, Zainab Akhtar. Ze heeft ontzettend veel invloed op vooral de alternatieve comic scene. Waarom blijft hier alles bepaald worden door seksistische, racistische witte mannen?

Doe er wat aan.

peter.breedveld@stripschrift.nl

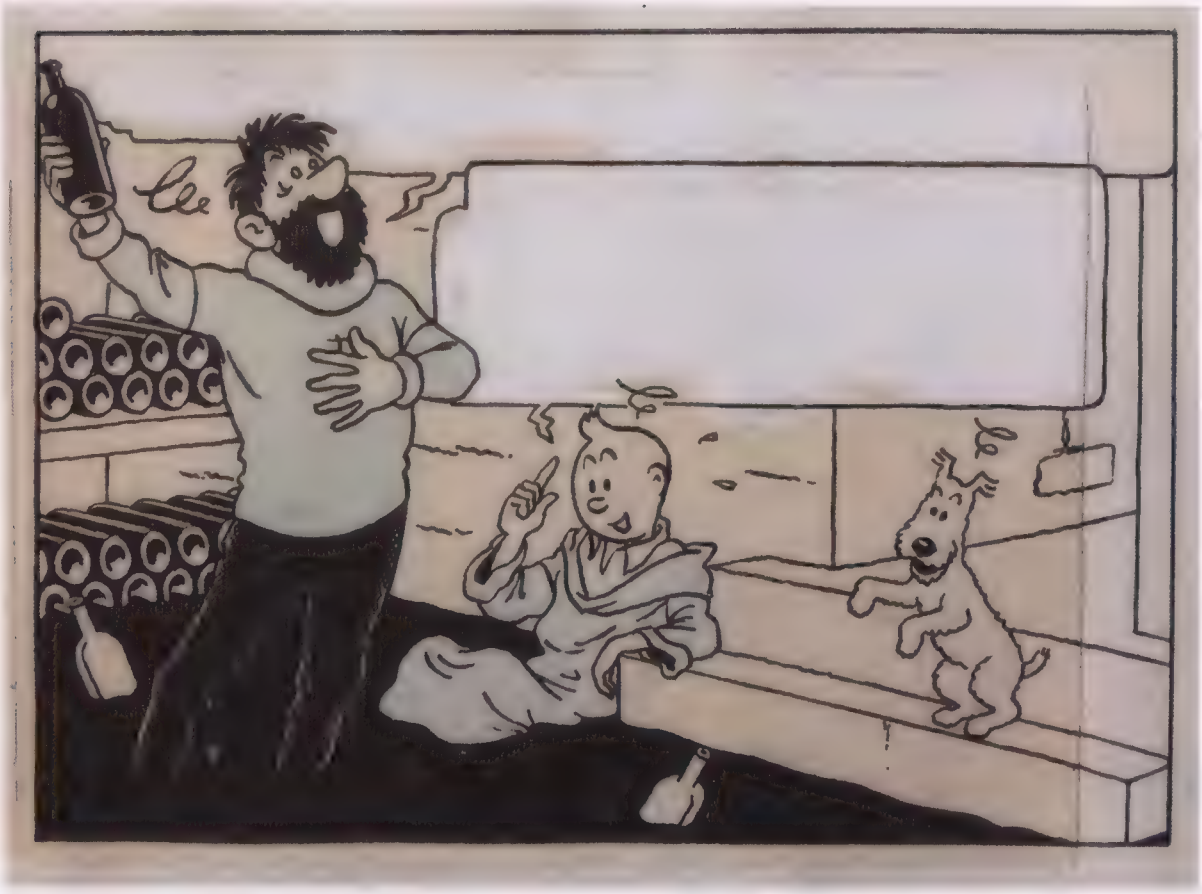

'Alle Kuifje-albums zijn ware kunstwerken'

Ruben Acohen

Zeer velen zullen in hun jeugd zijn opgegroeid met *Kuifje*, de strip die niet alleen spannend is, maar ook humoristisch en prachtig getekend. Wereldwijd zijn er circa 200 miljoen exemplaren van de 24 albums van geestelijk vader Hergé (pseudoniem van Georges Remi) verkocht. Kunsthistoricus/criticus én vriend **Pierre Sterckx** boog zich over dit werk en betoogt in het fraai geïllustreerde *Kuifje – Hergé's klassieker* dat de *Kuifje*-tekeningen als kunst gezien dienen te worden.

Boven: De krab met de gulden scharen – 1943. Vakje van plaat 55 uit het album.

Er is veel over het werk van Hergé geschreven. Een nieuwe loot aan de boom is: *Kuifje – Hergé's klassieker* van de hand van Pierre Sterckx. Deze in 2015 overleden kunstcriticus was sinds medio jaren 1960 een vriend van Hergé; hij werd ook zijn persoonlijke kunstadviseur. Zijn boek over de beroemde striptekenaar is prachtig geïllustreerd met onder meer paginagroot opgeblazen hokjes, hele pagina's (alle met Franse tekst in de ballonnen), foto's, afbeeldingen van schilderijen die Hergé zelf maakte, en werk dat hij verzamelde.

Sterckx begint zijn boek met argumenten die moeten staven dat de *Kuifje*-tekeningen als kunst gezien dienen te worden. Een biografie geeft vervolgens inzicht in privéleven en carrière van de tekenaar.

Hergé wordt in 1925 aangenomen bij het dagblad *Le Vingtième Siècle* op de abonnementenadministratie. Een paar jaar later komt daar een nieuwe hoofdredacteur die hem stimuleert om een

feuilleton te bedenken voor de jeugdbijlage van de krant. In 1929 verschijnt daarin de eerste Kuifje: *Kuifje in het land van de Sovjets*, dat meteen een succes werd.

Tekeningen en schetsen van de eerste verhalen, maar ook mode- en reclametekeningen en affiches die hij in die tijd maakte, tonen hoe Hergé van het begin af aan de klare lijn hanteerde en wie zijn inspiratoren in die tijd waren: onder meer Alain Saint-Ogan en de Amerikaan George McManus.

Amateurpsychologie

Sterckx neemt alle Kuifje-verhalen en personages onder de loep, plaatst de eerstgenoemde in een historische context, en duidt de laatste op (amateur)psychologische wijze. Dat levert soms interessante gezichtspunten op maar ook passages als: 'Alle personages die de wereld van Kuifje bevolken en tot leven brengen [...] zijn beslist geen ondergeschikte figuranten maar lijken eerder op planeten en sterren die zich in een baan rond de verslaggever bewegen. Kuifje is niet de dirigent van dit dissonante koor, maar eenvoudigweg het centrale element dat hen naar zich toe trekt. Hij bevindt zich te midden van de Babylonische spraakverwarring en zijn leegte is er de motor van.'

De allereerste scheldkanonnade van kapitein Haddock vindt plaats in de woestijn *(De krab met de gulden scharen)*. Dat heeft een duidelijke reden, aldus Sterckx. 'Hij schreeuwt als een profeet in het gezicht van God. Een profeet is een man die behoefte heeft aan de woestijn om direct te communiceren met een bovenaardse macht. De woestijn onderwerpt hem aan een beproeving: het land van de eindeloze dorst.' Nu is het inderdaad zo dat de kapitein zich soms onaantastbaar waant als hij in extase verkeert, maar deze extase is meestal ingegeven door blinde woede, drank of dorst. Blijkbaar ziet Sterkcx het buiten zichzelf treden van Haddock als een vorm van verlossing, vergelijkbaar met die van een profeet.

Overigens verscheen deze *Kuifje* in 1941 als strip in de jeugdbijlage van *Le Soir*, dat onder controle stond van de Duitse bezetters. Deze collaboratie heeft Hergé de nodige problemen opgeleverd na de oorlog en was geruime tijd een smet op zijn reputatie.

Na een uiteenzetting over het gebruik van zwart/wit en kleur, komt ook de rol van muziek aan bod.

Volgens Sterckx wordt muziek in het werk van Hergé niet hartelijk omarmd. 'Steeds klinkt muziek er lawaaierig, ongepast en zelfs nogal dreigend.' Bianca Castafiore is een extreem voorbeeld. Zij laat met haar stem glazen springen, en is dol op herhaling en refrein. 'Hergé,' zo schrijft de auteur, 'houdt niet van lyrische kunst die is gebaseerd op herhaling en symmetrie. Hij wil dat muziek primitief is, dierlijk.'

Geen groot muziekliefhebber dus, maar des te meer hield Hergé van de schilderkunst. Hoewel zelf geen onverdienstelijk schilder, kwam hij er snel achter dat hij met zijn schilderijen niet zou doorbreken. Hij verzamelde wel veel kunstwerken, zoals van Serge Poliakoff en Lucio Fontana.

Kuifje – Hergé's klassieker is een naslagwerk met prachtige afbeeldingen, voornamelijk van de *Kuifje*-strips. Voor wie meer te weten wil komen over de achtergrond van deze strips en over de mens Rémi, is het boek zeker aan te bevelen. De wat wollige taal van de schrijver en zijn soms wat vergezochte duiding moet hij daarbij maar voor lief nemen.

ruben.acohen@stripschrift.nl

Boven: Zelfportret, vermoedelijk uit 1930.

Links: Mannen op de maan – 1954, blauwdruk, zonder de zwarte lijnen, van het omslag van het album.

Kuifje – Hergé's klassieker

Sterckx
Gallimard/Moulinsart 2016
ISBN 978-2-87424-355-4
Prijs €35
240 pagina's
Kleur (hk)

Maar ik snap niet hoe hij dat doet, met dat licht...
Ik heb nu geen tijd om je dat uit te leggen. En meneer Girodet zit op dit moment ver weg in Rome. Ga hem maar vragen hoe het moet.

'Elke minuut telt'

Op avontuur met Bernar Yslaire en Jean-Claude Carrière

Mikaël Demets
Vertaling en bewerking: Toon Dohmen

Jean-Claude Carrière is een Franse schrijver, filmscenarist, toneelschrijver en regisseur. Kortgeleden stortte hij zich voor het eerst op het stripverhaal. Samen met tekenaar **Bernar Yslaire** maakte hij *De hemel boven het Louvre*, dat eerder dit jaar in Nederlandse vertaling verscheen. Het is de bijdrage van Yslaire en Carrière aan een baanbrekende stripreeks die een frisse blik biedt op het wereldberoemde museum in Parijs. Ze concentreren zich op het revolutiejaar 1793, waarin het Louvre zijn fameuze kunstcollectie voor het eerst uitdrukkelijk openstelt voor het volk

Boven: Gehaaste revolutionair: Jacques-Louis David, meester met gezel.

De Franse Revolutie markeert het ontstaan van het Louvre zoals we dat tegenwoordig kennen. Het voormalige koninklijke paleis verandert in 1793, nota bene midden tijdens de Terreur, in een museum dat toegankelijk is voor iedereen. Hoe hebben jullie deze periode benaderd?

Bernar Yslaire: Toen duidelijk werd dat ik in opdracht van het Louvre een strip kon maken, ben ik me gaan verdiepen in de geschiedenis ervan. Het jaar 1793 bleek een keerpunt te zijn. In het Louvre kwam het toen tot een confrontatie tussen kunst en politiek. De revolutionaire leider Maximilien Robespierre wilde in het nieuwe seculiere klimaat van de Eerste Franse Republiek een 'Opperwezen' in het leven roepen om tegemoet te komen aan de religieuze honger van het volk. Hij vroeg schilder

Jacques-Louis David, die in de revolutionaire beweging actief was, dit abstracte denkbeeld op een schilderij te verbeelden. Dat vond ik interessant: politiek als de kunst van het mogelijke versus de mogelijkheden waarover de kunstenaar David beschikte.

Jean-Claude Carrière: Mij fascineerde de noodzaak die in de schilderkunst werd gevoeld om te veranderen. Met de Franse Revolutie veranderde de wereld totaal. Alles werd op z'n kop gezet, niets was meer als voorheen. David had vóór de Revolutie al naam gemaakt met zijn schilderij *De eed van de Horatiërs*. Hij was ervan overtuigd dat hij als kunstenaar de glorie van de Revolutie moest dienen. In zijn ogen kon de schilderkunst na de Revolutie niet onveranderd blijven. Tijdens de revolutiejaren schildert David heel weinig: niet meer dan drie werken, waarvan er nadien één verloren is gegaan. Het is fascinerend om te zien hoe hij zich inzet om de kunst te bevrijden van de oude academische conventies, om haar ten dienste te stellen van het volk en de Revolutie. En dan krijgt hij die onmogelijke opdracht van Robespierre om het Opperwezen te schilderen. Daarmee komt David klem te zitten tussen zijn verlangen de schilderkunst te vernieuwen en de ondoenlijke taak waarvoor Robespierre hem stelt. Kan kunst wel ten dienste van een volksbeweging worden gesteld, of kan ze eigenlijk alleen individuele emoties uitdrukken?

De twee bewaard gebleven schilderijen van David uit die tijd, *De dood van de jonge Bara* en *De dood van Marat*, hebben iets paradoxaals. David kiest ervoor de beweging die zich richt op een wedergeboorte, de Revolutie, te verbeelden aan de hand van twee dode lichamen.

C: Zeker. Davids doeken hingen destijds nota bene in de Nationale Conventie, het nieuwe Franse parlement. Ik vind het ronduit verbijsterend dat de Nationale Conventie, de belichaming van de nieuwe macht van het volk, bijeenkwam onder zulke beelden: de Nieuwe Tijd, gesymboliseerd door lijken!

Y: Het parool van de jonge Franse Republiek luidde aanvankelijk niet 'vrijheid, gelijkheid en broederschap', maar 'liberté, egalité ou la mort'. Daaruit spreekt een voelbare urgentie, het benadrukt dat de dood voortdurend op de loer lag. Doordat Davids doeken in de vergaderzaal van de Nationale Conventie werden opgehangen, kregen de afgevaardigden de dood als ideaal voorgehouden. Het is bijna niet te geloven, op het morbide af.

Hoofdstuk III • 15 fructidor I
Op 8 augustus 1793, 15 fructidor I volgens de nieuwe republikeinse
kalender, vindt de officiële opening plaats van het Louvre, het eerste museum van de Natie. De datum is zorgvuldig gekozen: het is precies één jaar geleden dat de monarchie officieel werd afgeschaft. Het is ook de eerste keer dat David Jules ontmoet...

Links: 1793, Robespierre en David verklaren het Louvre officieel voor het volk geopend.

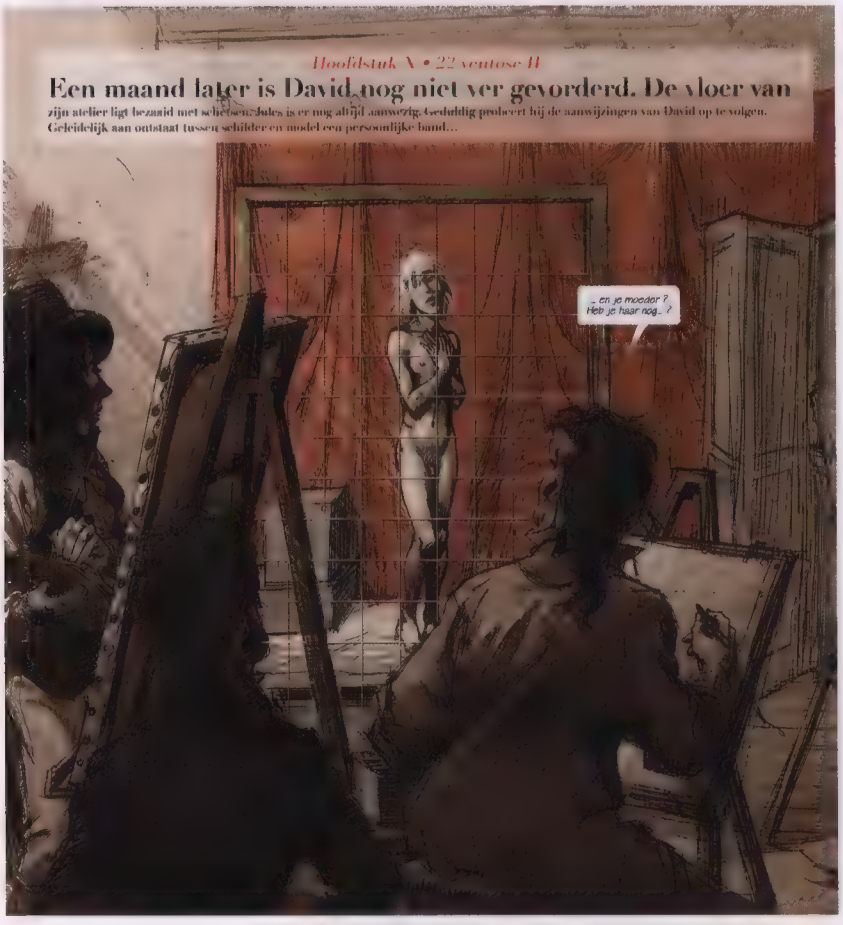

Boven: David aan de schildersezel: op zoek naar een nieuw revolutionair ideaal.

Interessant dat u die urgentie noemt, want die spreekt duidelijk uit *De hemel boven het Louvre*, bij voorbeeld uit de vlotte verteltrant en de vaak schetsmatige, onaffe tekenstijl. Wilden jullie op deze manier de urgentie van de revolutiejaren uitdrukken?

C: Het is zeker iets dat me opviel, al toen ik begin jaren tachtig voor regisseur Andrzej Wajda werkte aan het scenario van de film *Danton*, die ook speelt tijdens de Franse Revolutie. Telkens opnieuw keerde het woord 'snel' terug. We moeten snel handelen, want we hebben geen tijd te verliezen: buitenlandse mogendheden vallen Frankrijk binnen, in de Vendée is een opstand uitgebroken, we worden van alle kanten met de dood bedreigd, dus we moeten zoveel mogelijk haast maken. We zijn hier bijeen om nieuwe wetten te maken, om het land te veranderen, daarvoor zijn we door het volk gekozen. Dus aan slaap komen de revolutionairen niet toe, ze slapen op veldbedden in de wandelgangen van de Conventie. Elke minuut telt. Dat is de sfeer die Bernar in zijn tekeningen oproept. Soms wekt hij zelfs de indruk dat de personages zó gehaast waren dat ze niet eens meer de tijd hadden om voor hem te poseren.

De ontstaansgeschiedenis van het Louvre roept de vraag op naar de verhouding tussen kunst en politiek. Het debat over het Opperwezen raakt aan de vraag naar de verhouding tussen religie en politiek. Vat de opening van het nieuwe Louvre zo gezien het ontstaan van onze huidige samenleving in een notendop samen?

C: In die tijd werd de kiem voor het moderne Frankrijk gelegd. Je moet ver in de wereldgeschiedenis teruggaan om een gebeurtenis te vinden die net zoveel opschudding heeft veroorzaakt, zoveel repercussies heeft gehad, zoveel zaken heeft veranderd als de Revolutie. Uit het verlangen van Robespierre om dat Opperwezen te creëren spreekt een eigentijds politiek streven: hij wenste niet alleen tegemoet te komen aan de religieuze gevoelens van de gewone man, maar wilde vooral ook zijn bewind kracht bijzetten met aansprekende, indringende beelden. Dat soort politieke propaganda hangt altijd ergens tussen realisme en allegorie in. Verbeelding en politiek lieten zich niet meer los van elkaar zien. Enkele jaren na de Revolutie ging Napoleon in dat opzicht zo mogelijk nog verder.

Het verhaal van *De hemel boven het Louvre* doet in sommige opzichten theatraal aan. Denk aan de hechte opbouw met paginagrote openingsbeelden, de eenheid van plaats en handeling, de toneelmatige tekstblokken die de hoofdstukken inleiden, de veelzeggende dialogen. In hoeverre is dit het gevolg van uw jarenlange ervaring als

toneelschrijver en filmscenarist?

C: Al vanaf het begin wisten we dat we het verhaal wilden vertellen aan de hand van bepaalde schilderijen. Dat was een beperking die we onszelf al meteen hadden opgelegd. Een ander belangrijk uitgangspunt was dat we elk hoofdstuk wilden beginnen met een paginagroot openingsbeeld. Deze restricties hielpen enorm tijdens het schrijven. Ik heb altijd graag gewerkt op basis van vooraf vaststaande beperkingen: zo is het bij films belangrijk dat je niet over het budget heen gaat en dat het praktisch mogelijk is om scènes te draaien.

Y: Voor mij was het aantrekkelijk om afstand te nemen van het stripverhaal zoals Hergé dat heeft gedefinieerd: een beeldverhaal met tekstballonnen, losse plaatjes en allerlei vaste codes... Ik wilde nu eens langere teksten gebruiken, een ánder soort verhaal vertellen, met onaffe tekeningen werken. En toen we het gedrukte eindresultaat in handen kregen, zei Jean-Claude: 'We hebben iets gemaakt wat nergens op lijkt.' Ik vond dat een geweldig compliment. Ik houd niet van vastomlijnde genres, in dat opzicht ben ik echt een kind van de jaren 1970, waarin alle kunstvormen zoveel mogelijk in elkaar moesten overvloeien. Wat dat betreft was de samenwerking met Jean-Claude voor mij een buitenkans om eens een heel ander soort stripboek te maken.

C: Ik heb er nadrukkelijk voor gewaakt het verhaal als een filmscenario op te schrijven. Ik wilde echt proberen de specifieke mogelijkheden

Liever Franquin dan Hergé

In nevenstaand interview zegt Yslaire niet veel op te hebben met de klare lijn van Hergé en zijn navolgers. In een interview met het striptijdschrift *Casemate* doet hij er nog een schepje bovenop: 'Ik werk heel instinctief. Het gaat mij als tekenaar om het oproepen van beweging, energie. Tekeningen ogen van zichzelf al snel doods, alsof de tijd is stilgezet. Voor mij als tekenaar is de uitdaging daarom in mijn werk de illusie van leven te wekken. Ik heb nadrukkelijk niets op met wat ik graag de 'grafsteenschool' noem: het 'apollinische' (evenwichtige) werk van Hergé en de zijnen. Bij hen gaat de vorm boven de inhoud. Denk alleen maar aan de trui van Kuifje: je ziet hem wel, maar je voelt niet dat er iets onder zit. Mooie plaatjes alleen doen me niets. Nee, geef mij maar de 'dionysische' (extatische) school van André Franquin.'

Bernar Yslaire: *Case à case*. In: *Casemate* 20 (2009).

Hoofdstuk IV • 15 vendémiaire II
Het Comité van Algemene Veiligheid heeft tot taak verdachte
personen aan te wijzen. Het doet nader onderzoek en brengt verdachten voor het Revolutionair Tribunaal. Daartoe stelt het arrestatiebevelen op, die worden uitgevoerd onder toezicht van twaalf door de Parijse Commune benoemde politiehoofden. Als vurig patriot heeft David hier zitting in. Hij weet niet dat bij Jules Stern er nog eens zal tegenkomen...
Zeg, burger David.. Die Noailles om wie het hier gaat, heb jij niet ooit nog hun portret geschilderd ?
Nee, die wilden alleen een Christus aan het kruis van me.

Boven: De tijd dringt: David als lid van de veiligheidsdienst.

van het stripverhaal uit te buiten. Waar eerst alleen de roman en het theater bestonden, zijn in de twintigste eeuw verscheidene nieuwe culturele 'talen' ontstaan. Ik ijver er al jaren voor om film als een eigen taal te beschouwen. Naar mijn mening kun je alleen films maken als je begrijpt hoe het medium werkt, anders is het net alsof je Chinees probeert te spreken zonder dat je Chinees kent. Het stripverhaal kent ook zo'n eigen taal. Dat heb ik tijdens het werk aan *De hemel boven het Louvre* steeds duidelijk voor ogen willen houden.

En hoe zou u dat eigene van strips definiëren? In welk opzicht wijken strips bij voorbeeld af van film of literatuur?

C: Je kunt het stripverhaal vergelijken met een film die niet wordt geprojecteerd. Films bestaan uit een opeenvolging van statische beelden die de illusie van beweging wekken. Met strips zit je eigenlijk in het stadium dat daaraan voorafgaat. De lezer krijgt een reeks beelden voor ogen en moet de beweging er zelf bij denken - voor zover gewenst. Strips vragen om een heel andere beeldtaal, denk aan de grootte van de verschillende plaatjes en dergelijke. Bij films moet je altijd goed letten op de blikrichting van de personages: want anders weet de kijker niet meer wie rechts staat, wie links en wie precies waar naar kijkt. Bij strips heb je in dat opzicht een enorme vrijheid, want je weet niet noodzakelijkerwijs wie ziet wat je als lezer ziet. Net als alle talen die in de twintigste eeuw zijn opgekomen, is de taal van het beeldverhaal voortdurend in ontwikkeling. Met *De hemel boven het Louvre* wilden we daar, overigens zonder al te veel pretenties, een bijdrage aan leveren. Weliswaar gingen we uit van een ogenschijnlijk nogal strenge verhaalstructuur, maar daarbinnen bestond veel vrijheid: beeld-tekstrelaties, opengelaten stukken, hele werelden aan ruimte tussen de regels...

Y: Het sprak me enorm aan om voor *De hemel boven het Louvre* een tekenstijl te zoeken die goed bij het verhaal past. Een nieuwe manier om de pagina's in te delen. Een toon vinden die het midden houdt tussen literatuur, film en theater. Voor Jean-Claude was het een avontuur te ontdekken wat hij met het stripverhaal als medium kon doen, maar dat was het voor mij net zo goed.

mikaël.demets@stripschrift.nl

Dit vraaggesprek is een vertaling en bewerking van 'Mikaël Demets: *Un nouveau Louvre. Interview de Jean-Claude Carrière et Bernar Yslaire.* In: *Le Figaro/Evene.fr*, 23 november 2009.

Op 30 oktober en 6 november spreekt vertaler Toon Dohmen in respectievelijk Utrecht en Rotterdam over *De hemel boven het Louvre* en de verbeelding van de kunstgeschiedenis. Meer info: *deleesclubvanalles.nl/dlva-live/*

Beeldende kunst anders bekeken

In 2005 startten het Louvre en uitgeverij Futuropolis de reeks *Un autre regard*. Gerenommeerde stripmakers kunnen daarin geheel naar eigen inzicht het Franse museum en zijn collectie portretteren, zodat traditionele 'hoge' en 'lage' beeldcultuur een vruchtbaar huwelijk aangaan. In het Frans telt de reeks inmiddels dertien delen. Hieronder stellen we ze kort voor. We beginnen met de drie strips die inmiddels in het Nederlands zijn verschenen, daarna volgen de andere delen in chronologische volgorde. TD

1 *Période glaciaire* (2005), Nicolas de Crécy, vertaald als *IJstijd* (2014, Zet.El).
Na-de-grote-klimaatramp-strip waarin een wetenschappelijke expeditie de restanten van het Louvre aanziet voor de raadselachtige sporen van een verdwenen beschaving.

2 *Le ciel au-dessus du Louvre* (2009), Jean-Claude Carrière & Bernar Yslaire, vertaald als *De hemel boven het Louvre* (2017, Zet.El).
Levendig inkijkje in de (beeld)cultuur van de Franse Revolutie en de woelige ontstaansgeschiedenis van het Louvre.

3 *Les gardiens du Louvre* (2014), Jirō Taniguchi, vertaald als *De wachters van het Louvre* (2015, Scratch).
Japanse stripmaker wordt onwel tijdens een bezoek aan Frankrijk en krijgt allerlei hallucinaties van beelden uit het Louvre voor ogen.

4 *Les sous-sols du révolu* (2006), Marc-Antoine Mathieu.
M.C. Escher en Jorge Luis Borges zouden trots zijn geweest op deze inventieve ambtelijk-filosofische 'inspectie' van wat er zoal achter de schermen van het Louvre gebeurt.

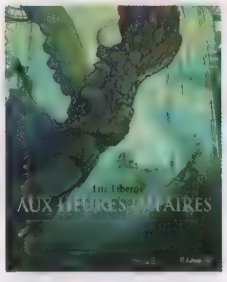

5 *Aux heures impaires* (2008), Éric Liberge.
Doofstomme nachtwaker ontdekt dat de verborgen geschiedenis van het Louvre 's nachts toegankelijk is.

6 *Rohan au Louvre* (2010), Hirohiko Araki.
Manga over een geheimzinnig Japans schilderij dat spoorloos uit de Louvre-collectie is verdwenen.

7 *Un enchantement* (2011), Christian Durieux.
Gewezen politicus op leeftijd dwaalt nog een laatste nacht alleen door het Louvre.

8 *La traversée du Louvre* (2012), David Prudhomme.
Semi-documentair getekend 'ballet' van de bezoekers van het Louvre en hun dans met de kunstgeschiedenis.

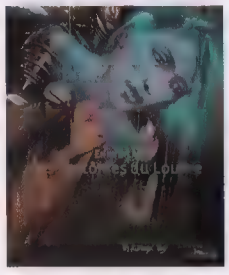

9 *Les fantômes du Louvre* (2012), Enki Bilal.
De legendarische Frans-Bosnisch-Tsjechische stripmaker portretteert geschilderde figuren die tijdens zijn bezoeken aan het Louvre tot zijn verbeelding spraken.

10 *Le chien qui louche* (2013), Étienne Davodeau.
Komedie over enkele snode Fransen die vinden dat een erfstuk van opa eigenlijk tussen de andere kunstschatten van het Louvre hoort te hangen.

11 *L'art du chevalement* (2013), Loo Hui Phang & Philippe Dupuy.
Mythische lofzang op de geschiedenis van het Noord-Franse mijnstadje Lens, waar sinds 2012 een dependance van het Louvre te vinden is.

12 *L'île Louvre* (2015), Florent Chavouet.
Fantasievolle verbeelding van het Louvre als één groot wonder-waterland.

13 *Les rêveurs du Louvre* (2016), Collectief (acht Taiwanese en Japanse auteurs).
Korte verhalen over het Louvre vanuit Oost-Aziatisch perspectief.

De boventoon

Door het grote aanbod nieuwe strips moeten we soms worstelen met de ruimte op de boventoon-pagina's. Daarom plaatsen we op onze website www.stripschrift.nl sommige recensies direct online.

Berliner Mythen

Kleist
Carlsen 2016
ISBN 978-3-551-72815-9
Prijs €14,99
96 pagina's
Kleur (sk)

!!!!

GRUSS GOTT! HABEN SIE UNS ZUM HAUPTBAHNHOF GEFUNDEN? DU MEINST BATT SCHON
HAUPTBAHNHOF
TAXI
SIE WOLLEN ZUR DAVID-BOWIE-AUSSTELLUNG, WAS? DAS SEHE ICH DOCH AUF DEN ERSTEN BLICK! NA, MEINS IST DAS JA NICHT SO ABER JEDEM PARCHEN SEIN PLAISIRCHEN!
WUSSTEN SIE, DASS DER MAL IN BERLIN GEWOHNT HAT, DER BOWIE?
FREILICH, IN KREUZBERG, NED WAHR?
NEE, NEE, DA SIND SIE AUFN FALSCHEN HOLZWEG! DAS WAR IN SCHÖNEBERG IN DER HAUPTSTRASSE. DA HAT DER BOWIE SICH MIT IGGY POP EINE WOHNUNG GETEILT
GAR NICHT GUT GING'S DEM DA, ZU VIELE DROGEN, ZU WENIG ESSEN UND DER RUHM WAR IHM AUCH ZU KOPF GESTIEGEN UM AUF ANDERE GEDANKEN ZU KOMMEN, IST ER OFTER INS BRÜCKE MUSEUM GEGANGEN UND HAT SICH GEMALDE ANGEGUCKT
UND IGGY POP IST BEIM S-BAHNFAHREN AUF DIE IDEE ZU EINEM NEUEN SONG GEKOMMEN.
... ICH BIN DER PASSAGIER UND ICH FAHR UND ICH FAHR
DIE FIGUREN SIND ZER RISSEN WIE ICH
NICHT ÜBEL! SOLLTE ICH MAL DAVID VORSPIELEN

Couleur locale uit Berlijn

Reinhard Kleist is een klinkende naam in het Duitse striplandschap, niet in de laatste plaats door zijn bekroonde biografische werk over countrymuzikant Johnny Cash en de joodse boxer Hertzko Haft. Afkomstig uit het Rijnland woont hij sinds een jaar of twintig in de Duitse hoofdstad. Daar komt hij, zoals veel gevestigde inwoners en nieuwkomers met regelmaat in aanraking met curieuze, soms opmerkelijk sterke verhalen vol couleur locale. 'Berlin ist voll von Geschichte und Geschichten!' luidt de obligate maar waarheidsgetrouwe slogan op de achterkant van deze verzameling *Berliner Mythen*.

Op amper negentig bladzijden zijn zeventien Berlijnse verhalen bijeengebracht. Taxichauffeur Ozan onthaalt opeenvolgende passagiers, getriggerd door hun bestemming of persoon, op bonte anekdotes uit het stedelijk verleden. Een enkele keer gaat hij daarvoor terug naar de achttiende of negentiende eeuw maar zijn gespreksstof berust grotendeels op de ruimschoots gevarieerde geschiedenis van de twintigste eeuw. Het politieke en culturele verleden wordt met oog voor detail verteld en biedt steeds een persoonlijke en daarmee intrigerende ingang tot een historische setting van breder belang.

Grootheden als Marlene Dietrich en David Bowie zijn na lezing even vertrouwd als Erwin, een jongeman waarvan de achternaam ongenoemd blijft, die in de hoogtijdagen van de Koude Oorlog genoodzaakt was dagelijks met een Brits militair konvooi langs de DDR-grens naar school te reizen. De variatie aan personages draagt sterk bij aan het opnieuw tot leven roepen van uiteenlopende voorvallen. De pakkende tekenstijl lijkt de lezer terug te voeren naar het schetsboek van Kleist; de subtiele inkleuring doet aan de directheid van zijn vakmanschap geen enkele afbreuk. Jammer is alleen dat de verzamelde illustraties op het omslag de wervingskracht missen van de verhalen in het boek. KR

P.I.G.S.

Valagussa
VOS 2016
ISBN 978-90-8223-446-6
Prijs €20
64 pagina's
Kleur (hk)

!!!

Observaties in een ander land

P.I.G.S. is in meerdere opzichten een vreemde eend, of beter: een vreemd varken. Het verhaal heeft geen traditionele stripopmaak maar is opgebouwd uit paginagrote illustraties met zwierige verhaallijnen en is van de hand van de Italiaanse illustratrice **Cecilia Valagussa**. Zij vertelt het verhaal van een immigrante

uit Italië die naar België verkast en daar met haar nieuwe identiteit wordt geconfronteerd, dat van een varken. Ze maakt er kennis met de Belgische cultuur, die van bier, friet en fietsen. Ze praat met de lokalo's, misprijst de smerige koffie die haar wordt voorgezet en verwondert zich over de typische huizen in België. Deze zaken maken het ijle verhaaltje rond de moderne thema's integratie en immigratie vermakelijk en invoelend, met veel leuke vlamismen, al komt het idee achter het varkensfiguur van ver. De scène waarin het verhaal zich verplaatst naar Italië is interessanter en boeiender dan de meer voor de hand liggende observaties van een nieuweling in een Belgische stad. Maar dat is gelijk de charme van *P.I.G.S.* Iedereen verbaast zich in het buitenland immers over dezelfde zaken. SN

De nieuwe avonturen van Clifton 1: Spookrijders onder invloed

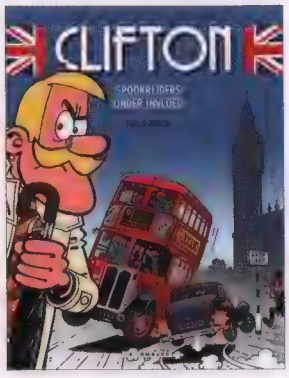

Turk & Zidrou
Lombard 2017
ISBN 978-90-5581-942-3
Prijs €7,95
48 pagina's
Kleur (sk)

!!!!

Heerlijke comeback

Clifton is een creatie van **Raymond Macherot**: een kolonel buiten dienst en op-en-top Engelsman die altijd zijn speurderszaakjes met Britse normen en waarden afwikkelt. De serie kent inmiddels al de nodige stiefvaders. Na een korte flirt met **Jo-El Azara** (tekeningen) namen **Bob de Groot** en **Turk** (Philip Liégeois) het tekenstokje over. Aanvankelijk nog op scenario van veelschrijver **Greg** (Michel Regnier) maar kort daarop werden de taken verdeeld en schreef De Groot de verhalen en beperkte Turk zich tot de tekeningen. In de jaren 1990 zag **Bédu** (Bernard Dumont) er nog een paar albums brood in en de laatste – tot nu toe – is **Michel Rodrigue** van wie begin jaren 2000 nog twee albums verschenen die overigens verdraaid lastig te vinden zijn.

Dat Turk nu een doorstart maakt onder de noemer van 'De nieuwe avonturen' is goed nieuws. Niet alleen is vanaf pagina 1 het vertrouwde klassieke Londense sfeertje weer terug, ook **Zidrou** (Benoit Drousie) die verantwoordelijk is voor de scenario's, heeft zich goed ingelezen en weet de juiste toon te raken. Clifton, als vanouds 'in de camera' kijkend als hij zich verbaast, wordt ingeschakeld door een bond van verzekeraars die met hoge schade-uitkeringen te maken hebben door ongelukken, veroorzaakt door plotseling rechtsrijdende chauffeurs, een onverteerbare vastelandsgewoonte.

Zidrou voert allerlei klassieke elementen uit de strip op, zoals huishoudster Miss Partridge, de katten die altijd hongerig zijn, Engelse tradities, de klassieke Engelse auto's waaronder Cliftons eigen MG en het typische Engelse weer. Turk is het kunstje allerminst verleerd; met een soepele penvoering slaat hij zich met verve door het album heen. Kortom, een succesvolle comeback van deze oer-Britse speurneus. TdK

Wolven

Zwart & Smits
Bries 2016
ISBN 978-94-6174-022-9
Prijs €26,95
204 pagina's
Blauw/grijs (hk)

!!!!!

Verplichte kost

Wolven, het samenwerkingsdebuut van scenarist **Enzo Smits** en tekenaar **Ward Zwart**, is waarachtig een bijzondere leeservaring. Het boek is opgedeeld in drie verhaallijnen rond een groepje verloren jongeren en beschrijft feitelijk het alledaagse Hazenberg, een ruraal stadje dat haar glans een aantal jaren achter zich heeft gelaten. Het is de entourage van een coming of age-film, en de verwijzingen naar dat genre zit overal in het album verstopt, tot en met de Gummo-poster in de jongenskamer: *Wolven* is minstens zo beklemmend als die film van Larry Clark en de overeenkomsten zijn frappant. Hoewel de strip zich afspeelt in Hazenberg, zien we Amerikaanse schoolbussen, laagbouw en winkelpuien. Het is de wereld van fastfood, Playstation, wiet en ook de skatercultuur is niet ver. Eén van de jongens, Kip, valt met zijn skateboard en komt hard op zijn hoofd terecht. Het levert fraaie, filmische waanbeelden op, die naadloos in de omgeving van zijn leven passen. Een hoogtepunt is de expeditie naar een bos waar zich een mysterieus wezen zou bevinden. De gesprekken, stilte en broederschap zitten prachtig in de tekeningen verstopt.

Er zijn nauwelijks grenzen; het echte, de waarheid, de buitenwereld, alles komt verwrongen binnen. De drop-out in de cafetaria, de lamgeslagen moeder op de bank en de complotdenker op straat: alleen met hen mag de lezer het stellen. Geen gezag, geen liefde, geen baken.
Het sinistere wordt sterker vanwege de vorm van de uitgave: weinig tekst, veel beeld en blauw/grijs tekenwerk op dun papier. Het tempo van de lezer bepaalt de intensiteit van het verhaal. Neem je de tijd dan gaat *Wolven* onder je huid zitten, waar het hoort. Een bijzondere prestatie en in zijn genre een hoogtepunt: verplichte kost voor de nieuwe generatie striptekenaars. SN

Originele toevoeging aan WOI-bibliotheek

In *Altijd ergens oorlog* vertelt kleine Marie de belevenissen van haar familie in de eerste maanden van de Eerste Wereldoorlog. Omdat hun dorp West-Rozebeke al snel onder de voet wordt gelopen door de Hun, zoeken ze hun heil in Roeselare. Dit stadje ligt direct achter de frontlinie ten noorden van Ieper. Door de kinderogen van Marie worden de gruwelen van Schuwe Maandag verteld waarbij de Duitsers huishielden onder de burgerbevolking omdat zij onder vuur werden genomen door Franse sluipschutters. De tante van Marie is Martha Cnockaert, de omstreden Vlaamse (dubbel?)spionne. Op het Britse eiland wordt zij vereerd als een heldin, maar in haar thuisland twijfelt men nog altijd over haar rol. Deze kleine West-Vlaamse geschie-

denis is een originele toevoeging aan de bibliotheek die er de afgelopen jaren verscheen over het thema WOI. Toch durfde alleen de kleine uitgeverij Bibliodroom het aan er nóg een boek aan te wijden. Het duo **Jimmy Hostens** en **Rino Feys** eigent zich met recht dit verhaal toe omdat het zich op hun geboortegrond afspeelt.

Hostens verbeeldt de decors van de stad Roeselare prachtig in zijn heldere tekenstijl en de grotendeels sepia inkleuring draagt bij aan de sfeer. Het is overduidelijk dat Hostens zich schatplichtig voelt aan grootheden als Tardi en Adriaenssens en wellicht heeft hij ook wel gespiekt bij Francis Porcel. Het scenario is grotendeels gebaseerd op het boek *Alle dagen oorlog* van Charlotte Degezellen – over het leven tijdens de Duitse bezetting in de Mandelstreek – dat recent bij de zelfde uitgever verscheen.

Wel is het jammer dat de op zichzelf interessante intrige rondom Cnockaert niet scherper wordt uitgewerkt. Het blijft nu bij de voor de hand liggende clichés van drank, seks, Germaans gebral en heimelijke briefjes die we allemaal al kennen uit spionagefilms en -boeken terwijl een meer psychologische kijk op de personages het boek wellicht wat extra importantie had gegeven.

Het toegevoegde dossier met schetsen en achtergronden van het verhaal geven aan dat de scheppers wél over de kennis beschikken. TL

Altijd ergens oorlog

Hostens & Feys
Bibliodroom 2016
ISBN 978-90-8238-359-1
Prijs €19,95
120 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

Canciones

Tak & García Lorca
Scratch 2017
ISBN 978-94-92117-51-9
Prijs €24,90
160 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

García Lorca 's gedichten prachtig verbeeld

De Nederlandse tekenaar **Tobias Tak** maakte een selectie uit de *Canciones* (songs/liedjes) van de Spaanse dichter **Federico García Lorca**. Onder deze titel verscheen in 1927 een bundel lyrische, meest korte gedichten, die Garcia Lorca (1898-1936) begin jaren 1920 schreef. García Lorca is één van Spanjes literaire grootheden. Hij wist de emoties van gewone Spanjaarden te verwoorden in gedichten, ballades, volks- en slaapliedjes en kinderversjes over het alledaagse leven. Hij hoorde bij de Generatie 27, een groep vernieuwers en surrealisten waaronder ook schilder Salvador Dalí en filmmaker Luis Bunuel. García Lorca, die ook musicus en theatermaker was, kwam openlijk uit voor zijn homoseksualiteit. In 1936 werd de kunstenaar opgepakt en vermoord door aanhangers van de fascist Franco. Nog altijd worden zijn teksten in theaters en zaaltjes ten gehore gebracht. De *Canciones* van Tobias Tak is niet zomaar een geïllustreerde uitgave met twintig gedichten van García Lorca. De tekenaar neemt voor elk gedicht, dat hij zelf vertaalde, een pagina of zes, en zoekt naar passende beelden bij de versregels. Zijn *Canciones* is een tweetalige uitgave, met op elke bladzijde een paar regels in de Nederlandse vertaling en het Spaanse origineel.
Tak maakt pentekeningen die qua sfeer en stijl sterk variëren. In de tekeningen staan subtiele verwijzingen naar de surrealisten

En verder...

(!!!!) **Arcadia Archief 38: Elmer en ik 2: De regels van het spel** (Benn, Arcadia). Slot van een tweeluik. Illusionist Nigel Kimberly werkt zich in Londen in de nesten en vindt zijn vriendin Kate Turner terug. Het album verscheen in een oplage van 615 exemplaren, die alle door de auteur werden gesigneerd. Puik tekenwerk van André Benn, die in 1990 de Grote prijs van het festival van Durbuy voor deze serie ontving. BP

(!!) **Arcadia Archief 40: De Libellenpatroelje 3: Requiem voor een pimpf** (Hardy/Yann, Arcadia). Parodie op scouting en alles wat met de Tweede Wereldoorlog te maken heeft. Voor de liefhebbers van de banale humor van Yann le Pennetier. Verdere info over de strip ontbreekt helaas in deze voor de rest mooi verzorgde uitgave. RS

(!!) **Bff's 3: Modelvriendinnen** (Cazenove/Jenech, Ballon Media). Formulestrip rond een groep 'best friends forever'. Deze doelgroepstrip voor pubermeiden heeft iets geforceerd leuks, maar met de expressieve tekenstijl van Philippe Jenech is niets mis. RS

(!!!) **Boot & Van Dijk 18: Boot in Love** (Sparreboom, Sparreboom). Boot redt een vrouw in nood op wie hij al snel verliefd raakt. Zij is echter niet zo monogaam als Boot verwacht. Van Dijk heeft ondertussen een ander schatje op de kop getikt: een oude Jaguar. Ook hij krijgt niet waarop hij had gerekend. TdK

(!!!) **Borge en Joanika Ring collectie 9: Distel 8: Distel en Henkie** (Klein/Ring, Favoriet). Deze, inmiddels gedateerde humorstrip over het jongetje Distel heeft in de jaren 1970 in *Sjors* gestaan. Scenario is van Patty Klein. Uitgeverij Favoriet wil nog meer strips van Ring uitgeven. Omwille van het fraaie tekenwerk is dat te rechtvaardigen. RS

(!!!!) **Borrelpraat & zo.... – Hollanders op z'n smalst** (Sparreboom, Sparreboom). Kees Sparreboom bundelt in dit album humoristische situaties van alledag. In de trant van: drie vrouwen hebben een man aangerand, lezen twee vrienden in de krant. Met als eindconclusie: jammer dat er zo weinig van zijn! TdK

(!!!) **Diep in de zee 2** (Jytéry/Cazenove, Ballon Media). Schattige educatieve gagstrip over de vele dieren die diep in de oceanen leven. De grappen zijn nogal melig, maar worden vaak vergezeld door praktische informatie over de diersoort in de hoofdrol. Leuk voor de kleintjes. JM

(!!) **Donald Duck: Dragon Lords 1 en 2** (Erickson/Cavazzano, Sanoma). 'Sword & Sourcery'-tweeluik. Er zal wel een publiek zijn voor dit soort in het buitenland gemaakte verhalen. Maar

Dalí en Miró. Hij laat zijn verbeelding de vrije loop. *Canciones* – in het Nederlands: *Liedjes* – staat vol kleurige, poëtische tekeningen. Daarop creëert Tak een fantasiewereld met levensgrote ogen op pootjes, wandelende bomen met baarden, gezichten en woeste haardossen, en sprookjesachtige mens- en dierfiguren met grote hoeden. Het doet denken aan zijn eerdere werk, zoals *Upside Down* (2003) en *Gaboon's Daymare* (2011), dat weer refereerde aan *Alice in Wonderland*. Met deze schitterende grafische verbeelding door Tobias Tak kan een nieuw publiek de kracht van de gedichten van Federico García Lorca ervaren.

Tak publiceerde in de jaren 1970 in Tante Leny presenteert! Na een opleiding aan de Haagse Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten werd hij jazz-tapdanser en choreograaf en stond hij vanaf de jaren 1980 op de planken in New York, Londen en andere Europese steden. Tegenwoordig woont en werkt hij in Londen. EvdH

Bloemlezing toont strips van kunststudenten

Grafisch ontwerper **Hans Lijklema** is naast auteur van boeken over grafische vormgeving en lettertypes een fervent striplieffebber. Als kunstacademiedocent kreeg hij te maken met studenten die behalve onderricht in klassieke vakken als beeldhouwen, tekenen en schilderen ook behoefte hadden om aan projecten te werken die meer aansluiten op hun interessewereld, waarin computerspellen, het internet en stripverhalen een aanzienlijke rol spelen.

Dat bracht Lijklema op het idee om *Incubator* samen te stellen: een boek dat dient als gids voor potentiële kunststudenten met interesse voor strips. Bovendien hoopt Lijklema dat de Engelstalige bloemlezing een inspiratiebron vormt voor kunstacademies bij het samenstellen van hun lesaanbod.

Voor zijn ook voor 'gewone' lezers interessante boek selecteerde hij 34 beeldverhalen van studenten aan 7 kunstopleidingen, te weten Kunsthochschule Kassel (Duitsland, docent Hendrik Dorgathen), The Center for Cartoon Studies (VS, James Sturm), Academie Minerva (Nederland, Sam Peeters), Folkwang Universität der Künste (Duitsland, Martin Tom Diek), Artez (Nederland, Hanco Kolk), L'École Européenne supérieure de l'image (Frankrijk, Johanna Schipper) en Sint-Lukas (België, Johan Stuyck).

Aanvullend vertelt striptekenaar/docent **James Sturm** in een interview met de samensteller een interessant verhaal over The Center for Cartoon Studies dat hij in 2005 mede oprichtte. Het CCS trekt niet alleen gemotiveerde studenten maar ook gerenommeerde gastdocenten als Kevin Huizinga, Seth, Alison Bechdel, Bill Griffith en Garry Trudeau terwijl het nota bene is gevestigd in White River Junction, Vermont (2286 inwoners).

De beeldverhalen die Lijklema selecteerde voor zijn boek bieden een grote variatie in lengte, stijl en tekenkwaliteit. Persoonlijk was ik erg onder de indruk van journalistiek-historische verhaal *The Man who Build Beirut* van **Andy Warner** en de woordloze strip *Fishing Day* van **Antoine Maillard**. Gemeenschappelijk geven de verhalen een kwalitatief hoogstaand en representatief beeld van de onbegrensde mogelijkheden van het beeldverhaal als kunstvorm. Een informatieve tekst op de achterkant van het boek spreekt over 'this first volume'. Dat er nog vele mogen volgen. DR

Incubator

Lijklema & Diverse auteurs
Palmslag 2017
ISBN 978-94-91773-58-7
Prijs €24,95
264 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

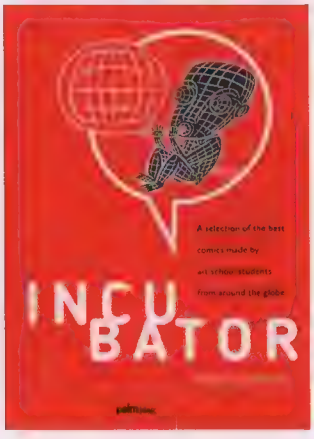

doe mij maar de 'realistische' Barks-achtige *Duck*-verhalen uit eigen land. RS

(!!!!) **Elsje 4: Op Texel** (Hercules/Valkema, L). Een nieuw begin van Elsje bij uitgeverij L, een imprint van uitgeverij Don Lawrence Collection (DLC). De uitgever laat weten dat stapsgewijs zo'n beetje alle strips onder het label L zullen worden uitgebracht. Dat zal dan ook gaan gelden voor de vierkante *Elsje*-albums die nu nog bij DLC verschijnen. RS

(!!!!) **Floris van Dondermonde 2: Heer Floris vraagt erom** (Ottenheijm/Polman, DLC). Absurde, af en toe wat ondeugende humor over een ridder en zijn gevolg. In de traditie van *Dirkjan*, stelt de uitgever. Een aanrader, dus. RS

(!!!!) **Futura 2: Garane** (Kraehn, Gorilla). Sciencefiction met prehistorische elementen over de vergeten planeet Futura. Jean-Charles Kraehn maakt er een enerverende vertelling over. Hopelijk pikt een andere uitgeverij de serie op nu Strip2000 failliet is. RS

(!!!!) **De grote zeeslagen 1: Chesapeake** (Delitte, Ballon Media). Dit album is het eerste in een serie waarin meester-schilder Delitte belangrijke maritieme confrontaties behandelt. De grootste zeeslagen uit de geschiedenis, van de Oudheid tot de Tweede Wereldoorlog komen aan bod. De Slag bij Chesapeake was een zeeslag tijdens de Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog en vond plaats op 5 september 1781. De Franse vloot steunde George Washington en boekte een belangrijke overwinning op de Engelse vloot. Jean-Yves Delitte is de officiële schilder van de Franse marine en vast lid van de Academie van maritieme kunsten en wetenschappen. BP

(!!!) **Kale kop 4: Mevrouw de dood** (Ernst/Zidrou, Strip2000). Zita ligt in het ziekenhuis en door de medicijnen heeft ze geen haar meer. 'Kale kop' is haar bijnaam. Ondanks alle ellende weet ze te relativeren en brengt ze hoop en humor om haar heen. TdK

(!!!) **Lacrima Christi 1: De alchemist** (Convard/Falque, Ballon Media). Nieuwe spin-off van *De geheime driehoek* waarin het draait om de strijd een 'goddelijk' wapen in handen te krijgen waarmee de mensheid kan worden vernietigd: de tranen van Christus. Een hoop flauwekul, vakkundig verteld en in beeld gebracht. RS

(!!!) **Mermaid Project 3** (Jamar/Simon, Dargaud). Vrouwelijke inspecteur stuit op genetische experimenten die werkelijk alle perken te buiten gaan. Het intelligente scenario is best interessant maar het tekenwerk, vooral de gezichten, is voor verbetering vatbaar. BP

(!!!!!) **Monet – Op zoek naar het licht** (Rubio/Efa, Lombard). Deze

'Zijn naam is klein, zijn daden benne groot'

Vlootvoogd Piet Heyn, één van de bekendste Nederlandse zeehelden, gaat in op een verzoek van de stadhouder van Venetië om deze republiek te beschermen tegen een aanval van het koninkrijk Sicilië dat in handen is van de Spanjaarden. Nadat de vijandelijke vloot is vernietigd kan de soldij worden opgehaald op het eiland Poveglia. Dit blijkt echter een opvangcentrum voor leprozen te zijn en van het beloofde geld ontbreekt ieder spoor. En dan verliest Heyn ook nog eens een groot deel van zijn vloot en manschappen door brandstichting

Naast de sciencefictionserie *Kapitein Kreiss*, deel zes staat op stapel, heeft Eindhovenaar **John Heijink** zich nu gestort op de nieuwe historische avonturenstrip *Piet Heyn*. Het gaat hierbij overigens om een fictieve vertelling die gebaseerd is op feiten. Heijink heeft met veel oog voor detail de schepen en achtergronden geschetst en hierdoor ziet het tekenwerk van *Piet Heyn* er realistisch uit. Met name de grote scènes zijn nauwgezet ingevuld. Deel twee, dat de verovering van de Zilvervloot beschrijft, verschijnt volgend jaar. BP

Piet Heyn 1: Poveglia

Heijink
Arboris 2017
ISBN 978-90-343-0682-1
Prijs €7,95
48 pagina's
Kleur (SK)

!!!!

Overtuigende spin-off van animatie

Trude, **Ruth** en **Suzanne**; **Heinz**, **Arek** en **Martin**. Zes kinderen uit Midden- en West-Europa, inmiddels zes Britse *senior citizens*. Zij hebben, anders dan veel familieleden en lotgenoten, de Holocaust overleefd. 'Ze hadden niets misdaan. Ze werden geboren in Joodse families', zo stelt het voorwoord in even neutrale als verontwaardigde woorden. Deze continentale Britten wonen tegenwoordig allen in Leeds maar zijn hun lotgevallen tijdens de Tweede Wereldoorlog en de daaraan voorafgaande opmars van het nationaalsocialisme nooit vergeten. Daarom hebben ze meegewerkt aan een serie animatiefilmpjes van de Fettle-studio over de Jodenvervolging, *Children of the Holocaust*. Dit boek van **Zane Whittingham** en **Ryan Jones** is daar een spin-off van.

De verhalen zijn afgestemd op een jeugdig publiek maar spreken ook volwassen lezers aan. Wat op het eerste gezicht als een enigszins houterige tekenstijl oogt, is bovenal een zeer adequate manier om de kinderverhalen vol contrasten en symbolen te visualiseren. De individuele getuigenissen worden met frisse maar niettemin ingetogen kleuren geïllustreerd en het boek getuigt van een zorgvuldige vormgeving; alleen het lettertype van de hoofdstuktitels suggereert hier en daar een stijlbreuk. De tekenstijl sluit goed aan bij de kinderlijke beleving en bij de verhalen die in de ik-vorm gepresenteerd worden. De vaak symbolische uitvergrotingen doen dan ook geen afbreuk aan de authenticiteit van de zes beklemmende verhalen die de lezer dichter bij de uiteenlopende verschijningsvormen van de nazistische vervolgingsmachinerie brengen

Het boek is voorzien een nuttige begrippenlijst en een tijdlijn, waar overigens weer aanduidingen in voorkomen (zoals 'Endlösung der Judenfrage') die eveneens een toelichting verdienen. Daarnaast toont het boek een kleine inconsistentie: in de getuigenis van Heinz wordt Churchill als premier genoemd bij het begin van de oorlog, en in de getuigenis van

EN VERDER...

biografische grafische roman gaat over Claude Monet die als jonge kunstenaar een artistieke revolutie ontketende: het impressionisme. De auteurs, scenarist Rubio en tekenaar Efa, weten het leven van de schilder treffend en met veel liefde voor het onderwerp vast te leggen. Het prachtige album wordt besloten met een aantal schilderijen van de grote meester. BP

(!!!) **Moréa 6: De dood in het bloed** (Arleston/Latil/Libessart, L). Goed in beeld gebrachte actie in de sciencefictionavonturenserie rond de sexy Moréa Doloniac, overlever en hoofd van het internationale familiebedrijf DWC. Tijdens haar ontvoering ontdekt zij onder meer dat er met haar dna is gerommeld in verband met de strijd tussen de Draken en de Engelen. Aanbevolen als een futuristische *Largo Winch* met een vleugje *Highlander*. DR.

(!!!) **Motorcity** (Berthet/Runberg, Dargaud). Dit album verscheen in de reeks Zwartlijn, een collectie gitzwarte verhalen, getekend door Philippe Berthet. Opmerkelijk is dat het in harde kaft verschijnt, dit in tegenstelling tot eerdere delen in die reeks. De Zweedse agente Lisa Forsberg keert in functie terug in haar geboorteplaats Linköping. Haar eerste zaak eindigt echter in een nachtmerrie en gedesillusioneerd keert ze terug naar Stockholm. In dit stevige scenario van Sylvain Runberg figureren voornamelijk afstandelijke, hoekige types die geen warme gevoelens weten op te wekken. BP

(!!) **Nel – Een zot geweld** (Van Gasse/Theunynck, Wereldbibliotheek). Artistieke biografie van Nel, de muze van kunstenaar Rik Wouters, die leefde aan het begin van de vorige eeuw. Het levert 220 pagina's op met poëtische bespiegelingen in een kleurrijke en expressieve vorm, zonder kadrering of klassieke stripelementen. Dichter Peter Theunynck en dichter/kunstenares Lies van Gasse zijn de auteurs. Onderwerpskeuze en verteltrant is bedoeld voor fijnproevers. SN

(!) **NSA 2: Daedalus** (Bleda/Gloris, Casterman). Een ongeloofwaardig en absurd verhaal over twee werknemers van de NSA: de blanke Rose Nyx en haar donkere broer Apollo Johnson. Ze gebruiken ontoelaatbare middelen en gaan gewapend huurmoordenaars te lijf die het op hen hebben gemunt. Tegelijkertijd ontrafelen ze een complot waar de hoogste baas van de NSA bij betrokken is. De tekeningen zijn niet denderend en de actiescènes komen niet over. MvM

(!!!) **Op weg naar Compostella 3: Notre-Dame** (Servais, Dupuis). Jean-Claude Servais is bezig aan een eigen 'stripbedevaart': een groot epos over de beroemde pelgrimstocht naar Compostella, verteld middels vier getormenteerde hoofdpersonages die de reis los van elkaar ondernemen. Hun paden zullen elkaar

Ruth is dat Chamberlain. Ogenschijnlijke tegenstrijdigheden komen vaker voor bij mondelinge bronnen, maar een kleine toelichting daarbij zou welkom zijn geweest. De overtuigingskracht van het boek staat echter overeind! KR

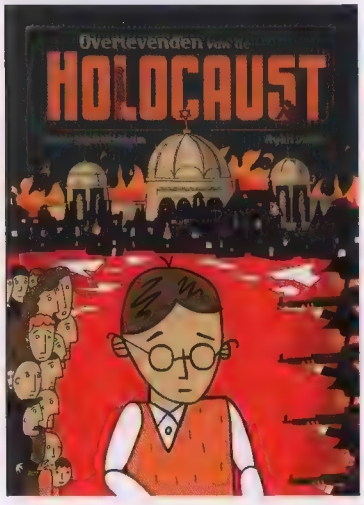

Overlevenden van de Holocaust

Whittingham & Jones
Memphis Belle 2016
ISBN 978-94-6313-052-3
Prijs €14,95
96 pagina's
Kleur (hk)

!!!!

Dirk Kuijt van de strip keert terug op oude nest

In 1995 verscheen *Het mijnenveld* van Roel Dijkstra, getekend door Marinko Lebovic, op scenario van Roy Robson (pseudoniem van Jacques Post). Het zag er al die tijd naar uit dat dit eenentwintigste deel het laatste stripavontuur van de voetballer van FC Rapiditas zou zijn. Soms waren er geluiden dat er aan een doorstart werd gewerkt, maar daar kwam nooit een bevestiging van. Totdat stripblad *Eppo* ruimte vond om nieuw leven in deze Nederlandse stripklassieker te blazen met **Willem Ritstier** (scenario) en **Roelof Wijtsma** (tekeningen) als makers.

Hun eersteling *Thuisfront* stond voorgepubliceerd in *Eppo* en is nu in album uitgekomen bij uitgeverij L (imprint van

ongetwijfeld kruisen. Geloof, historie, natuur, cultuur, spiritualiteit, levenslessen, misdaad en avontuur: al die elementen komen samen in deze serie waar Servais de tijd voor neemt. Knappe opzet, soms wat langdradig. RS

(!!!) **Parijs zien... 2: De nacht van de vallende sterren** (Schuiten/Peeters, Casterman). Een sciencefictionstrip over een jonge vrouw, afkomstig van een buitenaardse ark, die in het Parijs van 2156 terechtkomt. De lichtstad is een levend museum geworden, een kolfje naar de hand van architectuurliefhebbers François Schuiten en Benoît Peeters. Fraai in beeld gebracht, maar nogal stroperig verhaal. RS

(!!!!) **Rio 2: De ogen van de favela** (Garcia/Rouge, Ballon Media). Boeiende, maar harde avonturenstrip die draait om een machtsstrijd in de sloppenwijken van Rio de Janeiro. Puik tekenwerk van Corentin Rouge die samen met Louise Garcia het scenario schrijft. RS

(!!!!) **De Rode Baron 2: Bloedregen** (Veys/Puerta, Dupuis). In dit album gaat het over de start van zijn legercarrière als Ulaan in Rusland en als boordschutter gestationeerd aan de Belgische kust, in de champagnestreek en in Verdun. Uiteindelijk wordt Von Richthofen piloot en kan hij zijn bijzondere vermogens op zijn tegenstanders los laten. De tekeningen van Carlos Puerta

EINDELIJK! HET VERHAAL VAN NEDERLANDS GROOTSTE STRIPTEKENBEDRIJF!
TIJDSCHRIFTENREEKS IN 18 DELEN
KORTING VOOR STRIPSCHRIFT-ABONNEES!
TOONDER STUDIO'S
De Toondre Studio's behoren tot de meest fascinerende bedrijven die Nederland gekend heeft. Ze kwamen ter sprake in talloze publicaties over Nederlandse striptekenaars en over Marten Toonder in het bijzonder. Toch bleef de geschiedenis van het bedrijf en haar medewerkers vaag en onderbelicht. Informatie was onvolledig en hopeloos versnipperd. Deze publicatie brengt orde in de chaos en is de grootste verkenning van de Toonder Studio's tot nu toe!
Lezers van Stripschrift krijgen korting op de abonnementsprijs! Zij betalen € 10,95 per nummer i.p.v. € 13,95.
Ga snel naar de website voor alle informatie en de uitgebreide inhoudsopgave.
Copyright afbeeldingen: Stichting Het Toonder Auteursrecht.

uitgeverij DLC). De blonde aanvalsleider blijkt een conflict te hebben gehad met Rapiditas en duikt op bij zijn eerste liefde: FC Leidrecht. De Dirk Kuijt van de stripwereld belandt al snel in een spannend avontuur wanneer zijn oom en tante verdwenen lijken te zijn. Natuurlijk is er af en toe nog aandacht voor wat voetbalmomenten.

Thuisfront is een vlot verteld maar wel wat braaf weerzien met de voetbalavonturier. Dat Roel op het eind van het verhaal de gemene boef met een gemikt schot van zijn motor af weet te schoppen, past wel bij deze (bewuste?) kneuterigheid. Met het keurige tekenwerk van Wijtsma is weinig mis, behalve dat het af en toe wat steriel oogt door de digitale inkleuring.

De breuk met Rapiditas is een mooie vondst van scenarist Ritstier als cliffhanger voor een volgend avontuur. Toch is het jammer dat de auteurs blijven hangen bij de strip van ruim twintig jaar geleden. Het mag allemaal wel sneller, gedurfder en spectaculairder door bij voorbeeld aan te haken bij hedendaagse voetbaluitingen en -problemen. De recente *I.R.S.*-spin-off *I.R.S. – Team* over matchfixing is wat dat betreft verplicht leesvoer voor beide makers. RS

Roel Dijkstra 1: Thuisfront

Ritstier & Wijtsma
L 2017
ISBN 978-90-8886-340-0 (sk)
ISBN 978-90-8886-341-7 (hk)
Prijs € 8,95 (sk)
€16,95 (hk)
48 pagina's
Kleur (sk + hk)

!!!

Oomen stroomt over

Oomen
Nijgh & Van Ditmar 2017
ISBN 978-90-388-0369-2
Prijs €24,99
240 pagina's
Kleur (sk)

!!!!

Lach en een traan over de menopauze

Zelden zo'n leuk zelfhulpboek gelezen. Wat een goed idee om een grafische roman te schrijven over de overgang. **Francine Oomen** is menopauze-ervaringsdeskundige, maar wist dit niet; ze dacht dat ze aan hersenverweking leed, totdat iemand haar verschijnselen duidde als 'in de overgang'. De strip is met humor geschreven en door haarzelf getekend. En niet onverdienstelijk. (Barbara Stok zou het eerst doen, maar bedankte voor de eer, omdat ze te somber raakte door het onderwerp. Dat vond Oomen erg jammer, maar achteraf gezien is ze er niet rouwig om).

Oomen is vooral bekend als scenarist van de *Hoe overleef ik...*-boekenreeks, vooral populair bij kinderen tot een jaar of veertien. Ook die boeken zijn rijk geïllustreerd; niet door haarzelf maar door Annet Schaap. Dus daarom is het verrassend om te zien dat ze naast schrijven ook goed kan tekenen. Maar Oomen is niet voor niets afgestudeerd aan de Academie voor Industriële Vormgeving.

In *Oomen stroomt over* word je meegenomen in de aanvankelijke paniek, latere ontkenning, moedeloze gelatenheid en uiteindelijke acceptatie van Oomen dat haar verschijnselen toch echt symptomen van de overgang zijn. Het haalt een hoop overhoop in haar leven, en ze gaat in therapie om ook meteen maar 'oude shit' kwijt te raken. Het kan allemaal een effect zijn van die grote

EN VERDER...

zijn magistraal. BP

(!!!!) **Savage 2: In de klauwen van Salm-Salm** (Yann/Meynet, Casterman). Na ruim drie jaar verschijnt deze opvolger van *De vervloekten van Oaxaca*. Fysieke ongemakken waren de oorzaak dat Félix Meynet het tekenen even moest staken. Dit deel lag echter al geruime tijd klaar, maar de uitgever wachtte liever tot deel 3 – *La Youle* – ver was gevorderd zodat de laatste twee albums over de Franse aanwezigheid in Mexico dit jaar kunnen verschijnen. BP

(!!!!) **Scott Leblanc 4: De koning der Belgen staat schaak** (Geluck/Devig, Casterman). Retro-avonturenstrip in klare-lijnstijl die leentjebuur speelt bij *Kuifje, Blake en Mortimer* en *Lefranq*. Amusant. RS

(!!!!) **Stern 2: De stad van de wilden** (Maffre/Maffre, Dargaud). Bizar epos over een doodgraver die zich nieuwe boeken wil aanschaffen. Maar daarvoor moet hij wel naar de grote stad, Kansas City in dit geval, waar het allesbehalve pluis is. De mooie inkleuring is van Julien Maffre, die we ook kennen van de zesdelige reeks *De bank*, en Laure Durandelle. BP

(!!!!!) **Undertaker 3: De reus van Sutter Camp** (Meyer/Dorison, Dargaud). Wat is *Undertaker* toch een fantastische serie! Ook dit deel zit qua verhaallijn geramd in elkaar en de tekeningen roepen gevoelens op vergelijkbaar met het de eerste keer zien van werk van Jean Giraud of Hermann. Absolute topper in het genre! TdK

(!!!) **Universal War Two 3: De exodus** (Bajram, Casterman). Opmerkelijk weinig actie in deze sciencefictionserie die vooral beschouwend van aard is. Bajram maakt daarbij mooie plaatjes en hanteert een fantasierijke pagina-indeling. TdK

(!!) **Uur U 9: Apocalyps in Texas** (Kovacevic/Duval/Pecau, Silvester). What if... De geschiedenis neemt een andere wending. Van de voormalige grootmachten zijn slechts het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk over. Mexico aast op het grondgebied van Texas. Een hoop wapengekletter klinkt door de gelederen. Een clubje van para's gaat, tegen beter weten in, in op de uitdaging en provocaties van extremisten en ander schietgraag tuig. Wel vreemd dat het achterop het boek net lijkt alsof het om het derde deel gaat. RB

(!!!) **De veerman** (H./Hermann, Dupuis). Deze post-apocalyptische one-shot doet sterk denken aan een aflevering van *Jeremiah*, maar dan in een ander jasje. RS

(!!!) **Het wijfje – Een geïllustreerde handleiding voor vrouwen** (Sys, Xtra). De Vlaamse tekenares Nele Sys ('verlegen en zelfbewust') debuteert met een bundel anekdotes en overpeinzingen over het

en langdurige hormonale veranderingen die vrouwen zo vanaf hun veertigste ondergaan. Gelukkig maakt Oomen ook duidelijk dat het bij iedere vrouw weer anders loopt; ze haalt er zelf statistieken bij: 20 procent van de vrouwen merkt er niets van. Maar die overgebleven 80 procent weer wel en de helft daarvan merkt er heel erg veel van.

Deze roman plaats ik in de traditie van de persoonlijke stripboeken, zoals we die in Nederland al een tijdje kennen, maar die vooral in de Verenigde Staten en Frankrijk opgang maakten. Alleen, die grafische romans hebben vaak een 'coming of age'-thema; ook een grote verandering in menig leven, maar niet de overgangsfase. Dus, dit stripboek van Oomen is bijzonder, ook omdat zij de stripvorm mengt met andere vormen, zoals gedichten, illustraties en autonome kunst.

En o ja: het gaat niet alleen over vrouwen, ook mannen hebben een hormonale overgang: andropauze, beter bekend onder de naam penopauze. Maar uiteraard is het overgrote deel gewijd aan de vrouwelijke overgang. AD

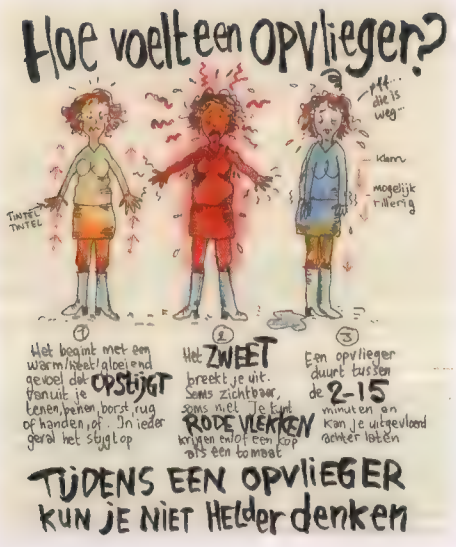
Hoe voelt een opvlieger?
TWITFEL TWITFEL
Het begint met een warm/heet/gloeiend gevoel dat vanuit je tenen, benen, borst, rug of handen, of... in ieder geval het stijgt op
OPSTIJGT
Het ZWEET breekt je uit. Soms zichtbaar, soms niet. Je kunt RODE VLEKKEN krijgen en/of een kop als een tomaat
Een opvlieger duurt tussen de 2-15 minuten en kan je uitgevloerd achter laten
TIJDENS EEN OPVLIEGER KUN JE NIET HELDER denken

vrouw-zijn. Ze lijkt het wat bravere jonge zusje van landgenote Ilah, die voorin het boek wordt bedankt als meelezer. De verhalende tips gaan over uiteenlopende onderwerpen als ongesteldheid, zoenen, piemels en seks. Sys' stijl is charmant en stijlvol. *Het wijfje* is een leuke vingeroefening voor een beloftevolle toekomst. JM

(!!!!) **William Adams, samoerai 1: Aan het einde van de wereld** (Genzianella/Mariolle, Casterman). William Adams, kapitein van een handelschip van de Rotterdamse compagnie, slaat in het jaar 1600 met zijn schip te pletter op de Japanse kust. Vanaf dat moment raakt hij verstrikt in de listen en lagen van Japanse veldheren die om de macht strijden. Daarnaast moet hij als protestant ook nog zien af te rekenen met de sinistere Jezuïeten. Zonder meer een knap geconstrueerd eerste deel met vlot tekenwerk. JdL

De uitroeptekens staan voor de volgende waarde-oordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

ADVERTENTIE

AKIM.nl

Waarom bestellen bij akim.nl ?

- Snelle service
- Uit voorraad leverbaar
- Snel en gemakkelijk betalen
- Niet goed geld terug

Vragen? mail naar info@akim.nl

AKIM

Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL WONDERLAND

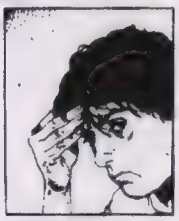

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

ADVERTENTIE

Yendor
Stripboekenwinkel anno 1977

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Nederland

010-4331710
info@yendor.nl

of bestel online
www.yendor.nl

ADVERTENTIE

Bul Super
Stripboekhandel
– sinds 1976 –
Vanouds de grootste!

De mooiste Nederlandstalige webshop voor al uw stripalbums.

Welkom op het nieuwe
www.bulsuper.nl

ADVERTENTIE

Stripwinkel Sjors
Schefferplein 1
3311EJ Dordrecht
078-6142012
www.stripwinkel-sjors.nl

DrieDertien
Voorstraat 313
3311EP Dordrecht
0613899040

ADVERTENTIE

Strijensedijk 3
3295 KL 's-Gravendeel
Tel.: 06-16110888
info@profbarabas.nl

Stripwinkel Prof Barabas
Uw winkel voor antiquarische strips!

- *In- en verkoop van strips*
- *Internetveilingen*
- *Stripgadgets & striphoesjes*
- *Disney en Vandersteen*
- *Originele tekeningen*

Verkrijgbaar bij uitgeverij Barabas:
Luxe integrale reeks van Douwe Dabbert
Ambrosius en Patty met originele pagina

www.profbarabas.nl www.uitgeverijbarabas.nl

Service spread

Agenda

Aanvullingen? Vertel het ons! Stuur nieuws over beurzen, exposities of andere interessante stripevenementen aan **agenda@stripschrift.nl** of naar **Postbus 84206, 3009 CE Rotterdam.**

t/m 27 augustus Expo 'A Passion for Taschen', Museum aan het Vrijthof, Vrijthof 18, Maastricht, info: www.museumaanhetvrijthof.nl
t/m 31 augustus Expo 'De Kiekeboes en de zee', Wielingencentrum, Graaf Jansdijk 18, De Haan, België, info: www.visitdehaan.be
t/m 3 september Expo 'Kakhiel', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl
t/m 3 september Expo 'Jan Kruis – Van Jan, Jans en de kinderen tot Multatuli', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl
t/m 3 september Expo 'Gipi of de gevoelige kracht', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
t/m 10 september Expo 'Hans Brouwer – 6480 x Fed en Vetertje', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl
t/m 10 september Expo 'Comics! Mangas! Graphic Novels!', Bundeskunsthalle, Museumsmeile Bonn, Friedrich-Ebert-Allee 4, Bonn, Duitsland, info: www.bundeskunsthalle.de
t/m 24 september Expo 'Donald Duck – Het succes van een pechvogel', Strips! Museum voor het beeldverhaal, Wijnbrugstraat 5, Rotterdam, info: www.dtichtingstrips.nl
t/m 8 oktober Expo 'TER – L'étranger', van Rodolphe en Christophe Dubois, Gallery Belgisch Stripmuiseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
t/m 29 oktober Expo 'Daan Jippes – Avonturier in strip en animatie', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl
t/m 30 oktober Expositie 'Shoah et bande dessinée/The Holocaust and Comics', Shoah Memorial, Rue Geoffroy-l'Asnier 17, Parijs, Frankrijk, info: http://expo-bd.memorialdelashoah.org
t/m 16 november Expo 'Tina 50 jaar', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl
t/m 7 januari 2018 Expo 'Er was eens... Asterix – Goscinny en Uderzo bij de Belgen', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
t/m 28 januari 2018 Expo 'Zidrou – Een scenarist en zijn handlangers', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
5 augustus Stripboeken & Vinyl Markt: Hergé meets Lee Perry part two!, De Hallen (in de passage), Amsterdam, info: www.dehallen-amsterdam.nl
19 augustus 19e Kamper Stripspektakel, Binnenstad, Kampen, info: www.kamper-stripspektakel.nl
1 t/m 3 september Stripfeest 2017, Binnenstad, Brussel, België, info: www.brussel.be/stripfeest-2017
2 t/m 3 september 32e Brabants Stripspektakel, NH Conference Centre Koningshof, De Locht 117, Veldhoven, info: www.brabantsstripspektakel.com
19 september 2017 t/m 3 juni 2018 Expo 'De nieuwe Vlaamse strip', Belgisch Stripmuseum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be
4 t/m 6 mei 2018 Internationaal Stripfestival Antwerpen, Binnenstad, Antwerpen, België, info: www.isa-festival.com

In de schijnwerper

De Kiekeboes en de zee

Merho (Robert Merhottein), maker van de best verkochte Vlaamse strip *De Kiekeboes*, is twee maanden lang met een expositie te gast in de Belgische badplaats Wenduine (De Haan). Tijdens de opening op 29 juni vertelde Merho dat hij er als Antwerpenaar 'aanspoelde' toen zijn schoonouders lang geleden besloten om in De Haan een appartement te kopen. 'Zo leerde ik, samen met mijn vrouw Ria, de streek kennen en kochten er later zelf ook een appartement. Vijf jaar geleden tekende ik *Alle eendjes*, een verhaal dat zich volledig in De Haan afspeelt. Er was ook een tentoonstelling en de lokale middenstand feestte mee.' Om het veertigjarig jubileum te vieren van *De Kiekeboes* keren Merho en zijn strip nog eens terug. Dit keer niet in De Haan, maar wel in het Wielingencentrum in deelgemeente Wenduine. De titel is *De Kiekeboes en de zee*, waarbij alle facetten van de zee in de strip aan bod komen: strand, waterpret, boten en schepen, op zee, onder water en zo meer. Een vaak verrassende en daardoor geslaagde tentoonstelling. De toegangsprijs bedraagt slechts €1; kinderen tot twaalf jaar kunnen er gratis in. GvG

Meer info: zie Agenda.

Foto: Geert van Gheluwe

Het vak

Het vak is bestemd voor prijswinnaars in het roerige stripwereldje, alsmede voor meldingen van functiewijzigingen, wisselingen van uitgever of distributeur, verhuizingen... Hier leest u er alles over. Stuur mutaties aan **hetvak@stripschrift.nl** of naar **Postbus 84206, 3009 CE Rotterdam.**

Stripfestival Breda vindt dit jaar plaats op 15 en 16 oktober in het Chassé Theater. Even leek het doek gevallen omdat de gemeente Breda de subsidie had ingetrokken. Na overleg tussen organisator Rob van Bavel en de gemeente is 2017 alsnog als overbruggingsjaar bestempeld en komt er toch nog geld beschikbaar. Wil het stripfestijn daarna voor subsidie in aanmerking komen dan zal de organisatie meer aandacht moeten besteden aan het culturele karakter ervan ten opzichte van de huidige commerciële beursinvulling.

Stripwinkel **Piet Snot** aan de Vismarkt in Utrecht is definitief gestopt met het verkopen van strips, op een paar bakken tweedehands spul na. De winkel richt zich voortaan volledig op het verkopen van merchandising en toeristische prullaria.

Alexis Dragonetti, algemeen directeur Ballon Media, is de nieuwe voorzitter van de Belgische brancheorganisatie GAU (Groep Algemene Uitgevers). Hij volgt Rudy Vanschoonbeek op. GAU behartigt de belangen van de Vlaamse boekenuitgevers van literatuur, kinderboeken en non-fictie.

De doorstart van het Vlaamse stripinformatieblad **Stripgids** heeft een eerste nummer opgeleverd: 132 pagina's met voorpublicaties, korte verhalen, essays, columns en interviews. Uitgever Strip Turnhout verkoopt het blad in de (strip) winkel, daar waar de voorganger gratis door de Vlaamse bibliotheken werd verspreid. De uitgever kondigde verder aan dat de Stripgids Academie Turnhout in het najaar 2017 van start gaat. Dit is een samenwerking tussen de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten in Turnhout en Sint-Lukas Brussel

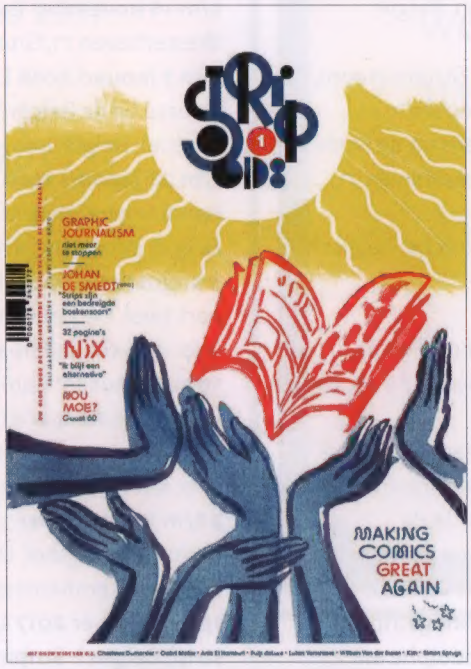

Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid neemt de sponsoring van de **Inktspotprijs** over van de afhakende hoofdsponsor Stichting Democratie en Media. De uitreiking van deze cartoonprijs van het politieke jaar vindt plaats op de 'Vierde dinsdag van september' (dit jaar 26 september) in Nieuwspoort in Den Haag.

Het Hilversumse media-archief van Nederland, **Beeld en Geluid**, fuseerde onlangs met het Persmuseum. Dat heeft inmiddels zijn deuren in Amsterdam gesloten. Op 28 september 2017 opent de fusie-organisatie in Hilversum een grote tentoonstelling met het thema 'pers en journalistiek'.

Elk jaar kent het bestuur van Het Stripschap, het Nederlands centrum voor belangstellenden in strips, een prijs toe aan het **Album van het Jaar**. Hiervoor werden in december vijf nominaties bekendgemaakt. Tijdens De Stripdagen in Rijswijk is op 7 maart *In the Pines - 5 Murder Ballads* van Erik Kriek tot Album van het Jaar verkozen. De andere genomineerde albums waren: *De tuin van Daubigny* van Burno de Roover en Luc Cromheecke, *De man van nu* van Kim Duchateau en Hanco Kolk, *Dating for Geeks 4: A New Hope* van Kenny Rubenis en *Spotters* van Michiel van de Pol.

Eveneens werd op De Stripdagen het **Jeugdalbum van het Jaar** bekendgemaakt. Uit drie nominaties verkozen basisschoolleerlingen uit Rijswijk en De Lier: *Elsje maakt geschiedenis* door Eric Hercules en Gerben Valkema. De andere twee genomineerden albums waren *Anders 3: Eén tweeling* van Willem Ritstier en Erwin Suvaal en *Suske en Wiske 333: De bibberende Bosch* van Peter van Gucht en Luc Morjaeu.

De Junior Inktspotprijs 2015-2016 is uitgereikt aan tekenaar **Hajo**. Zijn tekening van president Donald Trump, die als holbewoner het Vrijheidsbeeld achter zich aan sleept, werd door leerlingen van het voortgezet onderwijs uitgeroepen tot de beste politieke tekening. De Junior Inktspotprijs is het kleine broertje van de Inktspotprijs en wordt mede mogelijk gemaakt door de Stichting Pers en Prent.

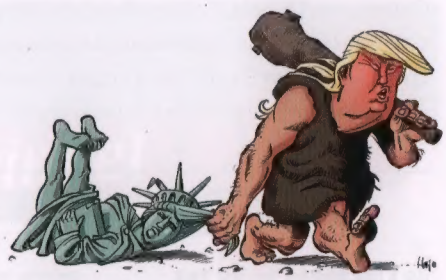

Op vrijdag 7 juli werden de nominaties bekendgemaakt voor de ambassadeursfunctie **Stripmaker des Vaderlands**: Maaike Hartjes, Margreet de Heer, Pieter Hogenbirk en Robert van der Kroft. Dit najaar wordt bekend wie via www.stripmakerdesvaderlands.nl de meeste stemmen heeft ontvangen. Dat de organisatie – All About Strips – een Engelse naam draagt is nog wel een dingetje.

In Memoriam

Op 17 januari blijkt **Pascal Zanon** in alle stilte in een ziekenhuis te zijn overleden aan de gevolgen van een operatie. Hij was de belangrijkste tekenaar van de bij Dargaud gestarte klare-lijndetectivestrip *Harry Dickson*. Zanon werd 73 jaar.

De beroemde grafisch vormgever, tekenaar en kinderboekenauteur **Dick Bruna** overleed op 16 februari op 89-jarige leeftijd. Hij werd wereldberoemd met zijn prentenboeken over Nijntje in zijn kenmerkende heldere stijl, primaire kleuren en geabstraheerde vormen. Onder zijn vele bewonderaars zitten ook de nodige striptekenaars, waaronder Joost Swarte, Blexbolex en Charles M. Schulz *(Peanuts)* die Bruna een keer in de Verenigde Staten ontmoette.

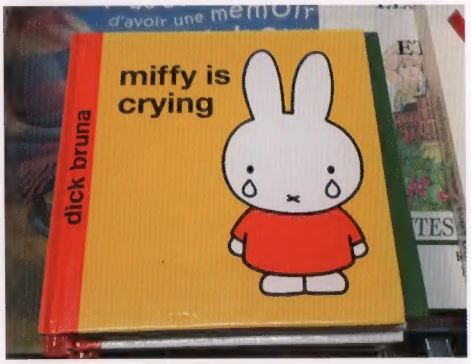

De Amerikaanse tekenaar **Bernard 'Bernie' Wrightson** is op 18 maart gestorven. Hij was medebedenker van *Swamp Thing* en vooral bekend als illustrator van griezelige verhalen, onder meer voor het horrormagazine *Creepy*. Wrightson tekende ook talloze comics, waaronder de miniserie *Batman - The Cult uit 1988*. Hij werkte verder samen met schrijver Stephen King en was als vormgever betrokken bij een aantal speelfilms, waaronder *Ghostbusters* uit 1984. Wrightson is 68 jaar geworden.

Gerard Wiegel wisselde op 23 maart het tijdelijke voor het eeuwige op 90-jarige leeftijd. Hij begon zijn loopbaan in de jaren 1950 met cartoons voor Duitse tijdschriften zoals *Neue Illustrierte* en *Frankfurter Illustrierte*. Later maakte hij cartoons, strips en illustraties voor Nederlandse tijdschriften als *Kris Kras* en *Okki* en opdrachtgevers als supermarktketen Coop. Zijn bekendste strip is *Professor Cumulus* die hij van 1967 tot 1970 voor *De Volkskrant* maakte. Bijzonder is dat Wiegel ruim 55 jaar cartoons maakte voor bouwblad Cobouw.

Guus van Sonsbeek, oprichter van de nog jonge uitgeverij Soulfood Comics, is op 24 maart aan de gevolgen van lymfeklierkanker overleden. Hij is 50 jaar geworden.

Rechtbanktekenaar **Chris Roodbeen** stierf op 10 april op 90-jarige leeftijd. Hij was sinds 1981 het gezicht van *De Telegraaf* op het gebied van rechtbanktekeningen.

Op 30 april overleed de 81-jarige **Jean de Mesmaeker** (Jidéhem, naar de Franse uitspraak van zijn initialen JDM). De op 21 december 1935 in Brussel geboren tekenaar was lange tijd assistent en co-auteur van André Franquin. Zelf maakte hij series als *Ginger* en *Sophie*. Het bekende personage Meneer Demesmaeker uit *Guust* is ten dele gebaseerd op de vader van De Mesmaeker.

Pierre Seron is op 24 mei overleden op 75-jarige leeftijd. De Belgische striptekenaar is het bekendst om zijn reeks *De minimensjes*, die momenteel integraal heruitgegeven wordt door Saga, waarmee hij in 1967 debuteerde in het stripblad *Spirou* van uitgeverij Dupuis.

Stripwinkelier **Luuk Groen** is op 18 juni op 62-jarige leeftijd overleden na een kort ziekbed. Hij bestierde ruim 35 jaar stripwinkel Dozo aan de Hoogstraat in Vlaardingen.

Stripschrift

Jaargang 48 • Nummer 6 (451) • Augustus 2017

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Ruben Acohen, Olav Beemer, Jan Booister, Ruud Booms, Peter Breedveld, Amalia Deekman, Mikaël Demets, Toon Dohmen, Geert van Gheluwe, Erik van der Hoeven, Teus de Kruijf, Just de Leeuwe, Taco Lemstra, Michel van Merriënboer, Jeroen Mirck, Stefan Nieuwenhuis, Bert Post, Kees Ribbens, Dik Rondeltap, Kees Sparreboom, Erwin Suvaal, Ingrid Vilders

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther prijs voor bijzondere verdiensten toe gekend.

Omslag
Kees Sparreboom

Lay-out
Marc Weikamp

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
ten name van
Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland € 54,00
België € 59,00
Other countries € 75,00

Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Maximaal 2 abonnementen per adres.
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenig vuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie. Materiaal Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Real Concepts, Velp

Uitgever/Distributie Nederland
Stichting Uitgeverij Stripstift
Arco van Os & Ton Schuringa
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen € 1,25 korting op een abonnement.

ISSN 0165-845X

ØYVIND TORSETER

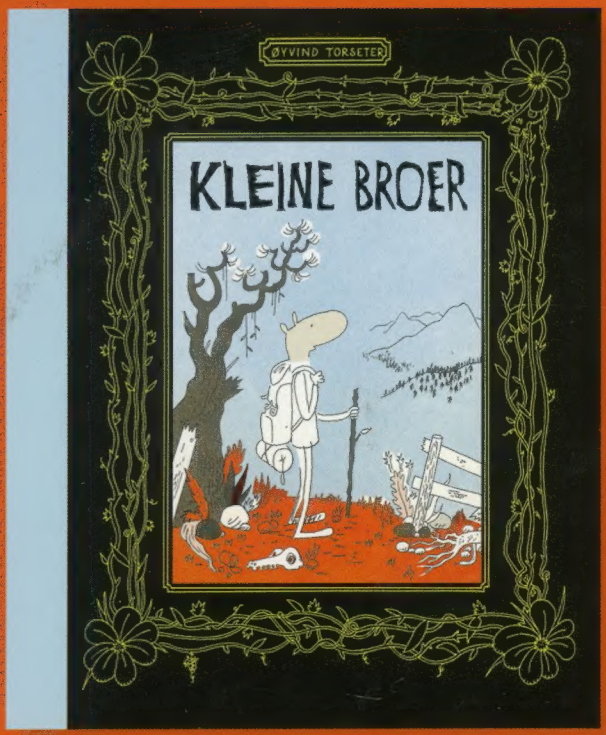

Getekend sprookje van de auteur van
Het gat (Gulden Palet 2016)
www.deharmonie.nl

In de boekhandel
€ 24,90

PETER VAN STRAATEN

De beste tekeningen over vakantielief en -leed
www.deharmonie.nl

In de boek- en stripwinkel
€ 14,90

Peter van Straaten

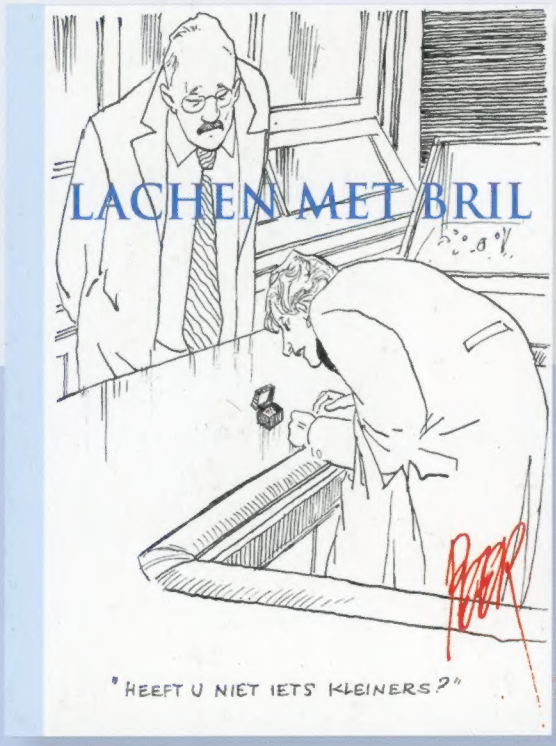

Humor op zakformaat
www.deharmonie.nl

In de boekhandel
€ 12,50

PETER DE WIT

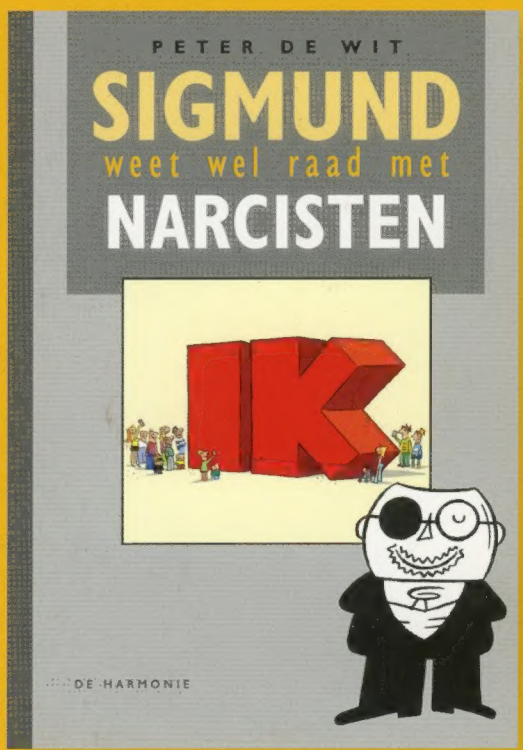

Nieuwe avonturen van de grappigste therapeut van Nederland

In de boek- en stripwinkel € 12,50

www.deharmonie.nl | www.sigmund.nl